

## Nota duurzaamheid 2016-2020 Gemeente Heemstede

*Verankeren, Verbeteren, Vernieuwen, Vertrouwen*  
Definitieve versie

### *Inleiding*

**Verankeren, Verbeteren, Vernieuwen, Vertrouwen.** Vanuit dit credo bouwt Heemstede voort op de ingeslagen route richting een duurzame gemeente. Er zijn de afgelopen jaren flinke stappen gezet, maar een kritische blik op de doelstellingen ten aanzien van duurzaamheid is noodzakelijk. We willen immers waar kunnen maken wat we onszelf tot doel stellen!

Gemeente Heemstede heeft een voorbeeldfunctie te vervullen als het duurzaamheid betreft en heeft daarom als ambitie geformuleerd in 2030 als gemeentelijke organisatie volledig klimaatneutraal te zijn! Gelukkig ziet gemeente Heemstede ook dat duurzaamheid steeds meer geïncorporeerd en verankerd raakt in het gewone doen en laten van mensen en bedrijven. Bij de inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties in gemeente Heemstede is een enorme energie en bereidheid aanwezig om op duurzaamheidsvlak de extra stap te zetten die nodig is om Heemstede verder te brengen op het gebied van duurzaamheid. Voor de totstandkoming van deze nota heeft een groot aantal bijeenkomsten en gesprekken plaatsgevonden met (vertegenwoordigers van) deze groepen. Duidelijk is dat er een hoop creatieve en innovatieve ideeën aanwezig zijn binnen Heemstede waarmee de verschillende groepen aan slag willen.

De rol die daarbij van de gemeente wordt verwacht, kan getypeerd worden als die van adviserende, initiërende en informerende facilitator. Door het leveren van informatie en verbinden van markt- en adviespartijen met burgers, bedrijven en maatschappelijke organisaties kunnen vruchtbare samenwerkingsverbanden ontstaan. Onderwijs en natuur- en milieueducatie stimuleren daarbij op jonge leeftijd bewustwording van het belang van een duurzame leefomgeving.

Met de Nota duurzaamheid 2016-2020 legt gemeente Heemstede in een compact, concreet en dynamisch stuk de ambities op het duurzaamheidsvlak neer. Deze nota legt niet tot in detail vast welke route gevolgd wordt richting 2020, maar schetst een eindbeeld en de rollen van de gemeente, inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties daarbinnen en op weg daarnaartoe. Samen houden we Heemstede op de kaart als een duurzame gemeente.

### *Leeswijzer*

In het eerste deel van deze nota geeft het toekomstbeeld richting 2020. In deel twee koppelen we hier concrete doelstellingen aan, in deel drie uitgewerkt naar doelgroep en in deel vier naar concrete projecten voor de komende twee jaar. Deel vijf ten slotte beschrijft de wettelijke taken van gemeente Heemstede.

### *1. Toekomstbeeld*

*In 2020 is Heemstede een aantrekkelijk dorp waar mensen graag wonen en werken. Heemstedenaren leven in een veilige en plezierige gemeente, en voelen zich betrokken en medeverantwoordelijk om hieraan ook een actieve bijdrage te leveren.*

*Via het spoor van 'duurzame economische ontwikkeling' heeft Heemstede een goede balans gevonden tussen bedrijvigheid en milieukwaliteit en leefbaarheid. Inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zetten zich samen met de gemeente in voor innovatieve en duurzame oplossingen. Inwoners en bezoekers van Heemstede voelen zich veilig en leven in een gezonde omgeving waarin de luchtkwaliteit, externe veiligheid, bodemkwaliteit, geluid en geur ruim voldoen aan de daarvoor gestelde normen. Het vergunningen- en toezichtstelsel werkt adequaat.*

Energie in en voor het dorp wordt duurzaam opgewekt. De gebouwde omgeving in Heemstede is duurzaam en heeft een goede energiestatus. De wijken in Heemstede worden in samenwerking met de inwoners beheerd. De groenstructuur veraangenaamt het klimaat in warme zomers en beperkt de afvoer van regenwater naar de zuivering.

*Wat betreft mobiliteit is Heemstede goed bereikbaar, aantrekkelijk, veilig en duurzaam. Binnen Heemstede en op korte afstanden in de regio wordt met name de fiets gepakt om van en naar bestemming te komen. Voor grotere afstanden wordt goed gebruik gemaakt van schone vervoersmiddelen.*

*Als het gaat om duurzaamheid geeft de gemeentelijke organisatie in Heemstede het goede voorbeeld. In 2030 is de gemeentelijke organisatie klimaatneutraal!*

### *1.1 Ambitie*

Gemeente Heemstede in 2030 klimaatneutraal! Dat is de expliciete ambitie die is uitgesproken door de gemeenteraad van Heemstede. Deze ambitie past in de lijn van gemeente Heemstede om waar mogelijk meer te doen dan de wettelijke norm vereist op duurzaamheidsgebied. Denken vanuit kansen en mogelijkheden in plaats van in kaders en minimumeisen. Een forse ambitie!

Bij het bepalen van de ambitie speelt het in 2013 landelijk gesloten Energie-akkoord een belangrijke rol. Ook dit akkoord is gesloten vanuit ambities en de wil een bijdrage te leveren aan een duurzame samenleving. Het akkoord bevat doelstellingen en afspraken ten aanzien van energiebesparing en verduurzaming die door gemeente Heemstede op lokaal niveau verder worden uitgewerkt.

Ook de Omgevingswet, die in de looptijd van deze nota in werking zou moeten treden (2018), biedt kansen. Kansen voor het integraal adresseren van duurzaamheid bij zowel planvorming als het faciliteren van initiatieven vanuit de samenleving. Een eenvoudiger en beter samenhangend omgevingsrecht moet eraan bijdragen actiever en efficiënter aan een dynamische en duurzame leefomgeving te kunnen werken.

De technologische ontwikkelingen op het gebied van duurzaamheid gaan zodanig snel dat het van groot belang is dat dit een dynamische beleidsnota is die (financiële) ruimte biedt voor nieuwe initiatieven die voortvloeien uit technologische ontwikkelingen die op dit moment nog niet zijn te overzien.

### *1.2 Leidmotief*

De vier V's (Verankeren, Verbeteren, Vernieuwen, Vertrouwen) vormen het leidmotief aan de hand waarvan de duurzaamheidsdoelstellingen in deze nota samen met inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties zijn bepaald. De vier V's staan voor:

- **Verankeren:** het borgen en voortzetten van de duurzaamheidstaken die al uitgevoerd worden;
- **Verbeteren:** duurzaamheidstaken en -projecten efficiënter uitvoeren;
- **Vernieuwen:** nieuwe taken en projecten ontwikkelen;
- **Vertrouwen:** het geven van vertrouwen aan inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties voor het ontplooiën van eigen initiatieven en hen hierin als gemeente faciliteren.

Dit alles moet worden gezien vanuit het idee van een circulaire en inclusieve economie, waarin producten en materialen worden hergebruikt en grondstoffen hun waarde behouden. Dat schept kansen: meer ketensamenwerking en innovatie, minder grondstoffenverbruik en afval.

### *1.3 Participatie en communicatie*

Een duurzame gemeente is een gezamenlijke verantwoordelijkheid van inwoners, bedrijven, maatschappelijke organisaties en de gemeente. We leven in een participatiemaatschappij. Daarbij passen een faciliterende en prikkelende rol van de overheid en de ontwikkeling van initiatieven vanuit inwoners, bedrijven maatschappelijke organisaties. Dat betekent dat de overheid steeds meer een ondersteunende rol vervult bij de ontwikkeling van duurzaamheid en aansluit bij de projecten die door inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties worden opgestart.

Deze nota is uitdrukkelijk vormgegeven aan de hand van de gesprekken en discussies die met de verschillende doelgroepen hebben plaatsgevonden en ook in de toekomst blijven plaatsvinden. Daarin zijn de ambities en wederzijdse verwachtingen uitgesproken en daarmee kunnen we richting de komende twee jaar een concrete doorkijk geven van de inspanningen die we op duurzaamheidsgebied verrichten. De lerende netwerken en kennisbijeenkomsten die vanuit de gemeente worden gefaciliteerd, moeten het platform gaan worden waar nieuwe ideeën vorm krijgen. In Bijlage 4 is opgenomen wat de resultaten zijn van de bijeenkomsten met de doelgroepen en of/in welke vorm de projecten die hieruit volgen plaatsvinden.

Uit de voorgaande beleidsperiode is gebleken dat communicatie en coördinatie met betrekking tot de duurzaamheidsinspanningen richting de doelgroepen een onmisbare factor is bij het bereiken van de gestelde doelen. Gemeente Heemstede blijft de rol van prikkelende overheid oppakken en versterkt deze door een communicatieplan waarin bijvoorbeeld wordt opgenomen om een pagina in de Heemsteder te wijden aan duurzaamheid en succesverhalen en voorlopers over het voetlicht te brengen.

#### 1.4 Staande praktijk

Gemeente Heemstede beschouwt duurzaamheid als een onderwerp dat in elk ander beleidsterrein doorwerkt. Ook binnen de gemeente is duurzaamheid een gezamenlijke verantwoordelijkheid. Dit uit zich in de verschillende beleidsplannen en –programma's die er al liggen en waarvan duurzaamheid in meerdere of mindere mate onderdeel van uitmaakt. In Bijlage 1 is hiervan een kort overzicht opgenomen. Ambitie van de gemeente is dat, meer nog dan nu het geval, duurzaamheid als integraal onderdeel van te ontwikkelen nota's en daarbij horende financiële kaders wordt beschouwd en meegenomen. Met de ondertekening van de zogenoemde Parijsverklaring en daarmee de ambitie de gemeentelijke organisatie in 2030 klimaatneutraal te laten zijn wordt hieraan een extra impuls gegeven.

Duurzaamheid is voor gemeente Heemstede niet iets nieuws. Al sinds 2008 wordt dit actief en voortvarend opgepakt door zowel de eigen organisatie als daarbuiten door inwoners, bedrijven en maatschappelijke organisaties. Onder het motto 'Samen duurzaam Heemstede' is vanaf 2012 gewerkt aan duurzaamheid in gemeente Heemstede vanuit de nota 'Samenwerken en verbinden – Duurzaamheidsbeleid Heemstede 2012-2016'. Deze nota loopt eind 2015 af. In Bijlage 2 is een korte samenvatting gegeven van de behaalde resultaten onder de Nota duurzaamheid 2012-2016. In de jaarlijkse Duurzaamheidsjaarverslagen van gemeente Heemstede is in detail opgenomen welke resultaten met welke partijen zijn behaald.

#### 2. Doelstellingen

##### **Gemeente Heemstede:**

- *is als gemeentelijke organisatie in 2030 klimaatneutraal;*
- *volgt de doelstellingen uit het Nationaal Energie Akkoord (14 % duurzame energie opwekking in 2020 1,5% energiebesparing per jaar):*
- *ontwikkelt duurzaam inkoopbeleid waarin klimaatneutraliteit een belangrijke pijler is;*
- *realiseert een afvalscheidingspercentage van 75% in 2020 en 100% in 2030*  
*De eigen gemeentelijke organisatie werkt toe naar een halvering van het restafval in 2020 en nihil restafval in 2030.*
- *bouwt nieuwe gemeentelijke gebouwen energieneutraal, zorgt dat bestaande gemeentelijke gebouwen in 2030 minimaal energielabel A hebben en energieneutraal zijn;*
- *realiseert 20% energiebesparing in 2020 en 50% energiebesparing in 2030 op de openbare verlichting;*
- *laat het eigen wagenpark op duurzame brandstoffen rijden en spant zich in het personeel zoveel mogelijk op de fiets of in het OV te krijgen voor woon-werkverkeer;*
- *zorgt dat duurzaamheid als gedeelde verantwoordelijkheid integraal onderdeel uitmaakt van alle binnen gemeente Heemstede op te stellen beleidsnota's en financiële kaders.*

##### **Inwoners van Heemstede:**

- *weten dat zij een bijdrage kunnen leveren aan een duurzame en leefbare samenleving en zien duurzaamheid als een way of life.*

##### **Bedrijven in Heemstede:**

- *hebben zicht op hun energieverbruik en nemen de benodigde maatregelen om dit zo ver mogelijk terug te dringen, dan wel duurzaam op te wekken;*
- *investeren in coalities vanuit gedeelde belangen tussen bedrijven, huurders, eigenaren en de gemeente;*
- *zoeken naar manieren om hun bedrijventerrein te verduurzamen.*

##### **Maatschappelijke organisaties in Heemstede:**

- *Scholen realiseren 40% energiebesparing in 2020;*
- *Duurzaamheidseducatie op scholen draagt bij aan de bewustwording van de inwoners van Heemstede;*
- *Iedere school en sportvereniging stelt een energicoördinator aan;*
- *Zorginstellingen brengen hun energieverbruik in beeld en voeren de verplichte besparingsmaatregelen uit.*

### 3. Uitvoering

#### *Wijkgerichte aanpak*

*De wijkgerichte aanpak bij de uitvoering van het duurzaamheids-beleid wordt gecontinueerd en versterkt. In de wijk is de cohesie tussen de inwoners, ondernemers en maatschappelijke organisaties het grootst. Niet alleen energiebesparing, maar ook afvalscheiding, mobiliteit en beheer van de openbare ruimte zijn onderwerpen die in deze aanpak meegenomen worden. Gezamenlijk optrekken heeft een versnelling van de verduurzaming tot gevolg.*



*Verankeren, verbeteren, vernieuwen en vertrouwen. Aan de hand van dit adagium zijn verschillende sessies gehouden met de verschillende doelgroepen die geraakt worden door deze nota en een rol hebben bij het invulling geven aan een duurzaam Heemstede. Aan de hand van vier doelgroepen geeft dit hoofdstuk weer wat de uitkomsten hiervan zijn, welke verwachtingen er zijn en wordt in hoofdstuk 5 een concrete doorkijk gegeven voor de projecten die de komende twee jaar worden opgepakt. Voor afval is in bijlage 3 een apart uitvoeringsprogramma opgenomen.*

#### 3.1 Inwoners

Inwoners (en woningcorporaties) hebben een belangrijke rol in de reductie van het energiegebruik en een goede luchtkwaliteit doordat zij direct invloed hebben op het energiegebruik van woningen.

Duurzaamheid is een "way of life". Zuinig met energie omgaan en duurzame energie opwekken, met de fiets naar school, de keus voor gezonde voeding die zoveel mogelijk lokaal is geteeld, worden als vanzelfsprekend gezien in deze nieuwe manier van leven, zo volgt uit het participatietraject met inwoners. Deze cultuuromslag kan alleen als inwoners in hun dagelijkse leven consistent in aanraking komen met duurzaamheid.

De behoefte aan kennis en informatie over verduurzaming bij inwoners is groot. Gemeente Heemstede stimuleert een lerend netwerk wonen (bijvoorbeeld: de Opgewekte Woningclub) waarin inwoners ervaringen en ideeën over verduurzaming van hun omgeving kunnen delen. Ook de vorming van inwoners-/energiecoöperaties wordt ondersteund. Op de jaarmarkten in Heemstede wordt actief informatie verstrekt over energiebesparing, isolatiemaatregelen en subsidieprojecten.

#### *Particuliere woningbezitters*

Vaak is bij bestaande particuliere bouw met simpele ingrepen een aanzienlijke energiebesparing te realiseren. Gemeente Heemstede wil samen met inwoners en Duurzaam Bouwloket de energieprestatie van de woningen door middel van een wijkgerichte aanpak verbeteren. Inzicht in de waarde en kwaliteitsbehoud van woningen is van belang voor een toekomstbestendige woningvoorraad. Hiertoe zal onder andere de warmtecamera intensief ingezet worden. Duurzaam Bouwloket wordt meer dan nu naar voren geschoven als informatiepunt waar inwoners terecht kunnen met vragen aangaande verduurzaming van hun woning. De wijkbijeenkomsten over energiebesparing wordt gecontinueerd.

#### *Woningcorporaties*

Middels het energieconvenant voor de corporatiesector werken de woningcorporaties aan energiebesparing met als doel om alle huurwoningen op minimaal energielabel B te krijgen. Duurzaamheid is prominent onderdeel van de prestatieafspraken tussen gemeente Heemstede en de corporaties. In 2016 worden de prestatieafspraken vernieuwd. Toekomstige nieuwbouwprojecten als de Slottuin en Spaar-nelicht worden hierin meegenomen.

### *Zon op Heemstede*

Zon op Heemstede is een coöperatie die inwoners vraagt deel te nemen in een coöperatie die duurzame zonne-energie opwekt. Een mooie samenwerking tussen inwoners, maatschappelijke organisaties en ondernemers om meer duurzame energie op te wekken in Heemstede. Deze vorm van samenwerking met Zon op Heemstede en andere aanbieders wordt doorgezet.

### *3.2 Bedrijven*

Bedrijven hebben een grote invloed op het energieverbruik en de leefomgeving in Heemstede. Denk aan lucht- en bodemkwaliteit, geluid en water. Net als de gemeentelijke organisatie hebben bedrijven directe invloed op beperken van het energieverbruik van hun gebouwen en voertuigen. Samen met de gemeente zoeken bedrijven naar een goede balans tussen economische ontwikkeling en het voldoen aan de geldende milieunormen van wet- en regelgeving.

### *Heemstede onderneemt duurzaam*

De Heemstedse ondernemers zien Heemstede in 2030 als duurzaamste gemeente op het gebied van ondernemen. De wil en bereidheid om te verduurzamen zijn groot, net als de behoefte aan goede en onafhankelijke informatie over de mogelijkheden hiertoe vanuit zowel gemeente als andere bedrijven. Kennisuitwisseling op themagerichte bijeenkomsten worden hiervoor ingezet.

### *Ondernemend Heemstede*

- *Winkeliers*
- *Ondernemers Nijverheidsweg*
- *Ondernemers Leidsevaart*
- *ZZP'ers*
- *Maatschappelijke organisaties*



### *Energiebesparing*

De ondernemers van Heemstede zien bij energiebesparing vier thema's naar voren komen.

### *Visie op maatschappelijk verantwoord ondernemen*

Er wordt samen met de gemeente een visie richting 2030 ontwikkeld op een maatschappelijk verantwoord ondernemend Heemstede. Heemstede in de top op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen is daarbij het doel.

### *Meten en monitoren*

Om de voortgang op de duurzaamheidsambities te kunnen meten en monitoren, moet eerst het energieverbruik inzichtelijk worden gemaakt. Daarna kan gestart worden met verduurzaming. Hulpmiddelen hierbij zijn bijvoorbeeld een energie-index met besparingsmaatregelen, een Energy Battle voor ondernemers en Co2ntdown van Urgenda (concrete maatregelen tot verlaging CO2-uitstoot).

#### *Stimuleren en handhaven*

Ondernemers worden middels twee sporen aangezet tot verduurzaming van hun bedrijfsvoering. Aan de ene kant stimulering door voorlichting, en het uitreiken van een duurzaamheidsprijs. MVO Heemstede zal samen met ondernemers een stimuleringsprogramma opstellen om ondernemers te begeleiden in de overgang naar maatschappelijk verantwoord ondernemen.

Aan de andere kant de afdwinging van maatregelen die niet vrijwillig worden genomen, onder meer op grond van de Wet milieubeheer.

#### *Coalities*

Een duurzaam Heemstede bereiken we samen. Coalities vanuit gedeelde belangen tussen bedrijven, huurders, eigenaren en de gemeente zijn daarin essentieel. Bedrijven maken samen afspraken over energiebesparing. Huurders en eigenaren zoeken naar manieren om hun panden te verduurzamen door slimme investeringsconstructies, zonnestroomcoöperaties en quickscans door Duurzaam Bouwloket.

#### *Groene bedrijventerreinen*

Verduurzaming van bestaand bedrijventerrein naar voorbeeld van GreenBiz IJmond is één van de ambities van ondernemend Heemstede. Verschillende maatregelen op het gebied van mobiliteit, restwarmte, aanplant van groen en alternatieve energie dragen bij aan de realisatie hiervan. Vooraleerst is creatieve en duidelijke informatie nodig om zelf aan de slag te kunnen gaan. Ideeën die al zijn geponeerd betreffen de aanleg van laadpalen voor auto en fiets, aanbesteding in de regio stimuleren middels gebruik van de CO2-prestatieladder en vergroening van bedrijventerrein door extra aanplant en minder bestrating.

#### *Afval*

Bij bedrijven en winkels komen aanzienlijke hoeveelheden afval vrij. Voor de afvoer hiervan dienen contracten afgesloten te worden met erkende inzamelaars. Voor de Heemsteedse ondernemer is de uitdaging de afvalproductie allereerst zoveel mogelijk te reduceren. Daarnaast wordt onderzocht in hoeverre bedrijfsafval uit winkelstraten efficiënter kan worden ingezameld. Dit betekent een vermindering van vervoersbewegingen bij de inzameling van afval wat positief is voor het milieu en de beleving van de winkelstraat door de klant.

#### *3.3 Maatschappelijke organisaties*

Onder de doelgroep maatschappelijke organisaties vallen non-profit organisaties, zoals scholen, zorginstellingen en sportclubs. MVO Heemstede, de Adviesgroep duurzaamheid Heemstede en winkeliersverenigingen zijn belangrijke partners bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid. Naast directe invloed via het verduurzamen van het maatschappelijk vastgoed en voorzieningen kunnen zij een belangrijke rol vervullen in de communicatie naar inwoners via hun leden, leerlingen en aangesloten bedrijven.

#### *Basisscholen en kinderopvang*

- *Stichting de la Salle*
- *Stichting Salomo*
- *Stopoz*
- *De Evenaar*
- *De Icarus*
- *Stichting Kinderopvang Humanitas*
- *Les Petits*
- *Op Stoom*
- *Kindergarden*



### *Scholen en sportverenigingen*

Bij scholen en sportverenigingen bestaat een grote behoefte aan het delen en van vergaren van informatie inzake energiebesparing. Bij deze organisaties valt een hoop te winnen op energiegebied. Denk hierbij aan het vervangen van de verlichting door LED-verlichting, het juist inregelen van klimaatinstallaties, het optimaliseren van de netspanning, maar ook de afvalinzameling.



Een energiescan of nulmeting vormt hiervoor het startpunt. Gemeente Heemstede wil hiervoor een lokale green deal sluiten met de scholen in Heemstede. Hiertoe treden de gemeente en schoolbesturen in overleg. De green deal zou kunnen inhouden dat de gemeente een bijdrage levert aan de energiescans en de scholen binnen twee jaar de energiebesparende maatregelen nemen die binnen vijf jaar terug te verdienen zijn. Scholen van Stichting de La Salle, Stopoz, stichting Salomo hebben in het kader van de verbetering van het binnenklimaat al in 2011 energieonderzoek uitgevoerd en energiebesparende maatregelen genomen, voornamelijk dakisolatie en het plaatsen van Hr-ketels.

Dit geldt ook voor de sportclubs, voor zover deze scan niet vanuit de subsidieregeling Energiebesparing en verduurzaming sportaccommodaties betaald kan worden.

Gemeente Heemstede, Servicepunt Duurzame Energie en Duurzaam Bouwloket faciliteren daarnaast scholen en sportverenigingen door op regelmatige basis kennisbijeenkomsten te organiseren. Hier worden de daartoe aan te stellen energiecoördinatoren van de verschillende organisaties in contact gebracht met elkaar en met marktpartijen die de benodigde kennis in huis hebben op het gebied van energiebesparing en gezamenlijk inkopen.

Bestaande bouw en monumentale panden vormen een focuspunt, aangezien veel van de Heemsteedse scholen in dergelijke panden gevestigd zijn. Inzetten op het verduurzamen van maatschappelijk vastgoed biedt niet alleen goede kansen vanuit de direct te realiseren energiebesparing, maar ook vanwege de voorbeeldfunctie richting de gebruikers van deze gebouwen. Het verduurzamen van schoolgebouwen en de schoolpleinen is een taak van de schoolbesturen en andere gebruikspartners zoals naschoolse opvangorganisaties. Daarbij moet bedacht worden dat onderhoudsbudgetten voor scholen en schoolpleinen bij de schoolbesturen zijn onder gebracht. De gemeente wil hierin een stimulerende, adviserende en verbindende rol spelen voor alle betrokken partijen. Immers een groen en gezond schoolplein bevordert kinderen om te bewegen en levert een bijdrage aan een duurzame leefbaarheid van de school en schoolomgeving.

Waar financiering van maatregelen een probleem vormt en geen subsidies of eigen middelen beschikbaar zijn, onderzoeken scholen en sportverenigingen of marktpartijen een deel van de investering op zich kunnen nemen, zogenoemde ESCo's (Energy Service Companies).

Scholen besteden in hun lesprogramma in samenwerking met Meerlanden en andere instellingen actief aandacht aan duurzaamheid, energiebesparing en afvalscheiding. Duurzaam gedrag en bewustwording worden zo van jongs af aan gestimuleerd.

### *Zorginstellingen*

Zorginstellingen behoren tot de grootverbruikers op het gebied van energie. Wanneer ook zorginstellingen inzichtelijk maken wat het energieverbruik hier is, kan gestart worden met de uitrol van maatregelen gericht op besparing. Vanuit de Wet milieubeheer zijn erkende maatregelen voor zorginstellingen neergelegd die die zich binnen vijf jaar terugverdienen. Deze dienen verplicht uitgevoerd te worden door de zorginstellingen.

Op 27 oktober 2015 is de Green Deal "Nederland op weg naar zorg gesloten". De Green deal is ondertekend door de ministeries van Volksgezondheid, Welzijn en Sport, Economische zaken en Infrastructuur & Milieu, omgevingsdiensten waaronder Omgevingsdienst IJmond, gemeenten waaronder Haarlem en besturen van zorginstellingen. De Green Deal gaat onder andere over afval, mobiliteit en energiebesparing bij zorginstellingen, en vormt een goed aanknopingspunt om verduurzaming in de zorgsector te ondersteunen. De zorginstellingen zijn inmiddels geïnventariseerd en er is samenwerking met het Milieu Platform Zorgsector. Ook de zorginstellingen in gemeente Heemstede worden actief benaderd om aan te sluiten bij de Green Deal.

### *MVO Heemstede , Adviesgroep D duurzaamheid , Winkeliersvereniging Centrum*

De Adviesgroep Duurzaamheid Heemstede heeft een adviesfunctie richting de gemeente. MVO Heemstede en de Winkeliersvereniging Centrum Heemstede stimuleren bedrijven en organisaties in gemeente Heemstede actief tot maatschappelijk verantwoord ondernemen. Uitgangspunt daarbij is dat toekomstbestendig ook economisch bestendig moet zijn.

### *3.4 Gemeentelijke organisatie*

Gemeente Heemstede is ambitieus op het gebied van duurzaamheid. De gemeente heeft immers een belangrijke voorbeeldfunctie als het gaat om het verduurzamen van de eigen bedrijfsvoering. De gemeente heeft de Parijsverklaring van Klimaatverbond Nederland ondertekend. Hiermee verklaart de gemeente dat het zich in zal zetten om de uitstoot van broeikasgassen door de gemeentelijke organisatie uiterlijk in 2030 tot nul gereduceerd te hebben (klimaatneutraal).

Hiertoe zijn de volgende doelstellingen uitgewerkt:

- Nieuwe gemeentelijke gebouwen worden energieneutraal gebouwd;
- Gebouwen in 2030 minimaal A-label (analoog aan Energieakkoord) en energieneutraal door opwekking van duurzame energie door de gemeentelijke gebouwen of elders binnen de gemeente.
- Halvering van het restafval in 2020 en nihil restafval in 2030.
- Openbare verlichting: Energieakkoord 20% besparing t.o.v. 2013 in 2020, 50% besparing t.o.v. 2013 in 2030;
- Vervoer: in 2020 rijden gemeentelijke auto's elektrisch of op groengas. Alle bo's en parkeercontroleurs gebruiken de fiets. Voor het woon-werkverkeer worden medewerkers verregaand gestimuleerd om zoveel mogelijk met de fiets of het openbaar vervoer naar het werk te gaan. In 2030 is al het vervoer energieneutraal;
- Duurzaam inkopen: bij het opstellen van het duurzaam inkoopbeleid wordt klimaatneutraliteit een van de pijlers voor het inkoopbeleid. Bij alle inkoop zal het zoveel mogelijk beperken van de CO2 uitstoot als uitgangspunt gehanteerd worden.

Uitgangspunt bij bovenstaande doelstellingen is dat alleen de directe emissies meetellen vanwege de grote mate van invloed hierop. De aanpak voor de realisatie van deze doelstellingen is gebaseerd op de Trias Energetica: Het energieverbruik wordt zoveel mogelijk beperkt en het restant verbruik wordt duurzaam opgewekt. In Bijlage 5: Aanpak gemeentelijke organisatie klimaatneutraal is de aanpak verder uitgewerkt. Hierbij is ook de nul situatie van het energieverbruik van de gemeentelijke organisatie opgenomen gevolgd door een stappenplan waarmee de gemeentelijke organisatie klimaatneutraal zal worden. Indirecte emissies worden via duurzaam inkopen zoveel mogelijk beperkt. Bovenop de doelstelling ten aanzien van energieneutraliteit voor de gemeentelijke organisatie wordt in het gemeentehuis overgestapt op grijs water (hemelwater) voor het doorspoelen van de toiletten.





Naast de pijler klimaatneutraliteit bij het opstellen van een nieuw gemeentelijke inkoopbeleid, worden ook meegenomen de CO<sub>2</sub>-prestatie van inschrijvers, de reisafstand, gebruik van cradle to cradle materialen en sociale duurzaamheid door inzet van onder andere Paswerk). De gehele gemeentelijke organisatie wordt in dit inkoopbeleid onderwezen.

#### *Faciliteren en informeren*

De rol van gemeente Heemstede bij de uitvoering van het duurzaamheidsbeleid is die van facilitator om een 'energieke samenleving' te bereiken: mondige, autonome inwoners en vernieuwende bedrijven en organisaties op handelen gericht. De gemeente zorgt voor verbindingen tussen inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijfsleven. Duurzaamheidsinitiatieven worden toegejuicht en waar mogelijk ondersteund.

#### *Openbare ruimte*

Als beheerder van de openbare ruimte kan de gemeente een forse bijdrage leveren aan de leefkwaliteit via het groen- en waterbeheer. Streven naar behoud en waar mogelijk uitbreiding van groen draagt bij aan de doelstelling om in 2030 een klimaatneutrale organisatie te zijn. Groen neemt CO<sub>2</sub> op en heeft een dempende werking op het lokale klimaat. Energiebesparing in de openbare ruimte blijft een speerpunt. Heemstede heeft al redelijk energiezuinige openbare verlichting en verkeersregelininstallaties. Met nieuwe technieken kan het echter nog veel zuiniger. Nieuwe armaturen en verkeersregelininstallaties zijn voorzien van LED-verlichting en stappen worden gezet in slim energiemanagement (dimmen, verkeersregelininstallaties op rustige momenten uit).

Ecologisch beheer van het openbaar groen wordt gestimuleerd op locaties die hiervoor geschikt zijn. Het gebruik van het middel Ultima bij onkruidbestrijding is per direct verboden. Er worden nu alleen mechanische hulpmiddelen ingezet. Ten aanzien van Ultima wordt opgemerkt dat de wetgeving er op aanstuurt dat overheden helemaal geen chemische bestrijdingsmiddelen meer gaan gebruiken. Dit zal kostenverhogend zijn voor het groenonderhoud. Tezamen met de vervanging van vervoersmiddelen door auto's op aardgas of elektriciteit is groenonderhoud door de gemeente geheel duurzaam.

Daarnaast zet Heemstede samen met waterpartners in op een klimaatbestendige openbare ruimte door bijvoorbeeld de aanleg van waterleidingen in de schaduw van bomenrijen, zodat het water niet te warm wordt bij de stijgende temperaturen.

#### *Gemeentelijk vastgoed*

Inmiddels is een flink aantal zonnepanelen geplaatst op gemeentelijk vastgoed. Voor lokale energiecoöperaties worden de daken van gemeentelijke gebouwen beschikbaar gesteld en worden bedrijven actief benaderd of zij hun daken hiervoor ter beschikking willen stellen. De bibliotheek van Heemstede wordt gerenoveerd, waarbij verduurzaming een belangrijk aspect vormt.



Per 1 juli 2015 dienen utiliteitsgebouwen (kantoren, scholen, fabrieken, kazernes, ziekenhuizen e.d.) vanaf 250 m<sup>2</sup> over een Energie Prestatie Advies (EPA)-label te beschikken. Waar de gemeente eigenaar is van dergelijke gebouwen verzorgt zij dit label, waar scholen of andere organisaties dat zijn, kan de gemeente hierin adviseren. Bij de verduurzaming van gemeentelijk vastgoed wordt in beginsel aangesloten bij natuurlijke vervangings-/onderhoudsmomenten.

#### *Mobiliteit*

Gemeente Heemstede blijft het gebruik van de fiets voor korte en middellange afstanden stimuleren met een goed onderhouden fietsnetwerk en stallingsplaatsen bij onder meer OV-haltes. Bij OV-haltes

aan de Heemsteedse Dreef worden Dynamische Route Informatie Panelen (DRIP's) geplaatst waarop actuele vertrektijden van het OV worden weergegeven. De gemeente ondersteunt daarnaast initiatieven van derden om laadpalen te plaatsen.

#### *Aandeelhouderschap duurzame bedrijven/instellingen*

Ook op het vlak van sociale duurzaamheid is gemeente Heemstede actief. Gemeente Heemstede heeft aandelen in de Meerlanden en is mede-eigenaar van Paswerk. Paswerk biedt mensen die moeilijk bemiddelbaar zijn op de arbeidsmarkt, kansen om volwaardig aan het arbeidsproces deel te nemen en wordt door gemeente Heemstede waar mogelijk ingezet.

#### *Monitoring voortgang*

Sinds 2014 heeft de gemeente toegang tot Energie in Beeld. Deze monitoringstool van de energietransporterende bedrijven geeft (globaal) inzicht in het energieverbruik (gas en stroom) van huishoudens en bedrijven in de gemeente. Tevens wordt inzicht verkregen in de hoeveelheid opgewekte zonne-energie en hoe groot dit aandeel is ten aanzien van het landelijke gemiddelde in procenten. De doelstellingen die in deze nota zijn opgenomen worden aan de hand van Energie in Beeld gemonitord en vormen de basis voor de rapportages over de voortgang.

#### *3.5 Regionale samenwerking*

Op regionaal niveau vindt bestuurlijke afstemming met buurgemeenten plaats via het Portefeuillehouderoverleg Milieu, Natuur en Water Zuid Kennemerland. Door elkaar te informeren en samen te werken is een (financiële) efficiëntieslag te behalen. Ook opschaling van projecten kan zo makkelijker plaatsvinden. De komende tijd wordt onder meer onderzocht of gezamenlijke inkoop van LED-verlichting voor de openbare verlichting mogelijk is. Ook wordt gezocht naar een methodiek die regionaal kan worden gebruikt bij de inzameling en scheiding van afval (bijvoorbeeld DIFTAR: gedifferentieerde tarieven voor het aanbieden van restafval: betalen per keer of gewicht). Natuur- en Milieu Educatie is daarnaast een speerpunt van het portefeuillehoudersoverleg.

#### *Verduurzaming bestaane bouw*

In het Regionaal Actieprogramma Wonen 2012 – 2016 hebben de gemeenten in Zuid-Kennemerland en IJmond afgesproken gestalte te geven aan 'duurzaam wonen'. Daartoe is een milieuparagraaf in het RAP opgenomen met doelstellingen die binnen de looptijd moeten worden gerealiseerd. Op dit moment wordt aan een nieuw regionaal actieplan gewerkt waarin deze lijn wordt voortgezet. Gecombineerd met uitvoering van het Energieakkoord is samen met Omgevingsdienst IJmond, Servicepunt Duurzame Energie en vertegenwoordigers van de woningcorporaties een aantal projectvoorstellen uitgewerkt waaraan uitvoering gegeven wordt of gaat worden. Dit zijn:

1. Aansluiting alle regiogemeenten bij Duurzaam Bouwloket;
2. Organisatie lerende netwerken voor koop- en sociale energie inhuursector;
3. Stimulering duurzame investeringen bij huiseigenaren/inwoners;
4. Bewustwordingscampagne duurzaam wonen voor huurders en huiseigenaren/inwoners over hun mogelijkheden zelf het energiegebruik te beperken.

De regionale samenwerking op het gebied van verduurzaming bestaande bouw sluit aan op de gemeentelijke inspanningen op dit vlak.

#### *4. Uitvoeringsprogramma niet-wettelijke taken 2016-2017*

Inwoners

<i>Project</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Planning/opbrengst</i>	<i>Wie</i>	<i>Kostenplaats</i>	<i>Kosten</i>
1	Inwoners worden bij elk contactmoment met de afdeling BWT m.b.v. een informatieblad geïnformeerd over Duurzaam Bouwloket;	Continu/ duurzaam verbouwde woningen	BWT	BWT	-
2	Continueren wijkbijeenkomsten energiebesparing	Verduurzaamde woningen	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	€ 7.500/j
3	Uitrol van een lerend netwerk wonen i.s.m. Duurzaam Bouwloket;	2016-2017/ Netwerk is operationeel. In 2020 verduurzaamde woningen met gemiddeld label A. (Energieakkoord)	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	€ 1.000/j

4	Informatiestands jaarmarkten Heemstede;	2 jaarlijks/ Vergroting bewustwording	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	€ 500/j
5	Duurzaamheid heeft een prominente plaats in de prestatieafspraken met woningcorporaties.	2016/Bij renovatie huurwoningen gemiddeld label B in 2020 (Energieakkoord).	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
6	Winkeliersvereniging ondersteunen bij inrichting pop-up-renovatiewinkel voor een versnelling in de aanpassing van koopwoningen tot duurzame woningen.	2016-2017/ Pop-up renovatiewinkel gerealiseerd.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
7	Verhoogde inzet gebruik thermografische camera voor inventarisatie woningen op warmteverlies.	2016-2017/ Meer eigenaren bewust van energieverliezen van de woning	BWT	BWT	-
8	Bewustwordingscampagne duurzaamheid en versterken platform Duurzaam Heemstede	2016-2017/Meer woningbezitters bewust en betere uitwisseling kennis en ervaring.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	€ 1000/j
9	Grotere bekendheid geven aan Duurzaam Bouwloket.	2016/Meer adviezen aan inwoners en versterken keten van verduurzaming van woningen.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
10	Groene ambassadeurs in het zonnetje zetten in de groene Heemstede.	2016-2017/ Gewaardeerde duurzame inwoners	Communicatie	Communicatie	-
11	Zoncoöperaties meer stimuleren.	2016-2017/ 3% stijging zonne-energie op daken van gebouwen t.o.v. 2014 (Energie in beeld/ Energieakkoord)	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
<b>Bedrijven</b>					
<i>Project</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Planning/ opbrengst</i>	<i>Wie</i>	<i>Kostenplaats</i>	<i>Kosten</i>
1	Om inzicht te krijgen in het besparingspotentieel worden bedrijven gestimuleerd tot het laten uitvoeren van een energiescan in combinatie met begeleiding bij de realisatie van maatregelen. Nulmeting is van belang voor alle bedrijven	2016-2017/ Bedrijven kennen hun besparings-potentieel en zijn gestart met het nemen van maatregelen.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
2	Zoeken naar verduurzamingsinitiatieven bij ondernemers mede vanuit subsidiemiddelen.	2016-2017/ Meer initiatieven van ondernemers worden (verder) ontplooid	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
3	Plan voor gezamenlijke inzameling GFT maken	2016-2017/ Plan gerealiseerd	Vorbereiding openbare ruimte	Vorbereiding openbare ruimte	-
4	Plastic tasjes uitbannen winkels Binnenweg, Jan van Goyenstraat en Zandvoortselaan	2016-2017/ Plastic tasjes niet meer verkrijgbaar in winkels.	Vorbereiding openbare ruimte	Vorbereiding openbare ruimte	-
5	Onderzoek oprichten/ samenwerken met energiecoöperaties	2016-2017/ Pilot energiecoöperatie in gang gezet.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
<b>Maatschappelijke organisaties</b>					
<i>Project</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Planning/ opbrengst</i>	<i>Wie</i>	<i>Kostenplaats</i>	<i>Kosten</i>
1	Onderzoek naar samenwerkingsovereenkomst verduurzaming scholen en sportverenigingen (mits subsidie voorhanden) afsluiten.	2016-2017/ Samenwerkingsovereenkomst is getekend	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
2	Kennis- en adviesbijeenkomsten voor scholen en sportverenigingen.	2016-2017/ Doelgroep is bewust van besparings-potentieel en mogelijkheden tot verduurzamen	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	€ 1000/j
3	Scholen en sportverenigingen stimuleren een energiecoördinator in de organisatie aan te wijzen.	2016 Energiecoördinatoren zijn aangesteld.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
4	Uitrol Werkgroep Duurzaamheid voor energiecoördinatoren.	2016 Werkgroep is gerealiseerd	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-

5	Sportverenigingen stimuleren alle sportvelden van LED te voorzien in 2018, mits subsidie voorhanden is.	2016-2017 Aanbesteding LED gereed.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
6	Alle scholen en sportinstellingen stimuleren tot scheiden van hun afval en waar mogelijk gezamenlijk inzamelen.	2016-2017 Gerealiseerd	Voorbereiding openbare ruimte	Voorbereiding openbare ruimte	-
7	Samenstellen van een kinderkabinet dat op regelmatige basis gaat meedenken over Duurzaam Heemstede.	2016-2017 Gerealiseerd	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
8	Brede horizon opstellen voor alle scholen inclusief alle duurzaamheids-onderwerpen.	2016-2017 Gerealiseerd middels kennisbijeenkomsten	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-
9	Uitrol lerende netwerken en kennisplatforms voor inwoners, maatschappelijke organisaties en bedrijven.	2016-2017 Doelgroep is bewust van besparingspoten- tieel en mogelijkhe- den tot verduurza- men.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	Zie project 2, in- woners
10	Lobby richting Rijk voor vergroten mogelijkheden verduurzaming monumentale panden	2016-2017/Rijk onder- zoekt de mogelijkhe- den.	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid	-

#### Gemeentelijke organisatie

<i>Project</i>	<i>Omschrijving</i>	<i>Planning/ opbrengst</i>	<i>Wie</i>	<i>Kosten plaats</i>	<i>Kosten</i>
1	Toewerken naar 50% restafval in 2020 (acht ton reductie) en nihil in 2030. Hiertoe wordt de nulsituatie vastgelegd en worden afvalbakken voor de diverse afvalfracties in het gemeentehuis en de gemeentewerf geplaatst.	2016-2017	Facilitaire zaken	Facilitaire zaken	Regulier budget
2	Renoveren/verduurzamen bibliotheek	2016-2017 Gebouw heeft minimaal A-label	Bouwkunde	Bouwkunde (OHF)	Onderhoudsfonds en aanvullend krediet
3	Uitvoeren energieonderzoeken gemeentelijke gebouwen	2016-2017 Gerealiseerd	Bouwkunde	Bouwkunde	Onderhoudsfonds
4	Grijs water (hemelwater) voor toiletten doorspoelen toepassen	Uitvoering werkzaamheden in 2016-2017	Bouwkunde	Bouwkunde	€ 20.000
5	Samenwerken met waterpartners intensiveren voor klimaatbestendige inrichting openbare ruimte	2016-2017/ Intensievere samenwerking gerealiseerd	Voorbereiding openbare ruimte/Ruimtelijk beleid	Voorbereiding openbare ruimte	-
6	Mogelijkheden DIFTAR/ omgekeerd inzamelen onderzoeken	2016 Onderzoek is afgerond	Voorbereiding openbare ruimte	Voorbereiding openbare ruimte	-
7	Opstellen beleidsplan openbare verlichting	2016-2017 In 2020 20% en in 2030 50% energiebesparing t.o.v. 2013	Voorbereiding openbare ruimte	Voorbereiding openbare ruimte	Bepalen in beleidsplan
8	Opstellen maatschappelijke verantwoord en duurzaam inkoopbeleid	2016-2017/ Inkoopbeleid is vastgesteld	Publiekzaken en bedrijfsvoering	Publiekzaken en bedrijfsvoering	-
9	Vervanging drie benzine-/dieselauto's door aardgas- en/of elektrische auto's	2016-2017 aanschaf	Uitvoering openbare ruimte	Uitvoering openbare ruimte	Conform Investeringsprogramma
10	Nulsituatie woon-werkverkeer vastleggen (aantal medewerkers per fiets/OV) middels enquête	2016	Ruimtelijk beleid	Ruimtelijk beleid/P&O	-
11	Passende maatregelen woon-werkverkeer nemen in het kader van de geplande harmonisatie van het woon-werkverkeer met Bloemendaal	2016-2017	P&O	P&O	-

#### 4.1 Financiële paragraaf

In de financiële paragraaf van de ontwerp Nota duurzaamheid is aangegeven dat de kosten voor de uitvoering van de Nota in 2016 en 2017 volledig gedekt konden worden met het restant van het krediet voor de uitvoering van de Nota duurzaamheid 2012-2016. Ten tijde van het opstellen van de financiële paragraaf in november 2015 waren de kosten voor de proef met Ultima, zijnde € 28.000, nog niet afge-

boek van het bovengenoemde krediet. Nu de afboeking heeft plaats gevonden is er onvoldoende dekking voor de uitvoering van de nieuwe Nota. Verder zullen de wijkgerichte bijeenkomsten uit het voorgaande duurzaamheidsbeleid worden voortgezet waarvoor geen middelen meer aanwezig zijn. Het bovenstaande betekent dat een krediet benodigd is voor de uitvoering van de Nota in 2016 en 2017. De toepassing van het grijs water voor de toiletten in het gemeentehuis komen hier nog bovenop. De hiervoor benodigde middelen, zijnde € 20.000, worden aangevraagd.

De meeste projecten uit het uitvoeringsprogramma 2016-2017 vallen onder de reguliere taken met bijbehorende budgetten van de betrokken afdelingen. Voor de kosten van de volgende activiteiten is in 2016 en 2017 geen dekking:

- € 22.000 voor de kosten van de jaarlijks te organiseren kennisbijeenkomsten voor de diverse doelgroepen zoals scholen, sportverenigingen en inwoners en de wijkbijeenkomsten volgens de wijkgerichte aanpak bedragen in 2016-2017
- € 1.000 voor de financiële ondersteuning van de adviesgroep Duurzaamheid (Collegebesluit d.d. 25 november 2014)
- € 20.000 voor grijs water systeem (hemelwater) voor het doorspoelen van de toiletten.

Gedurende de gehele uitvoeringsperiode van de Nota duurzaamheid zal samengewerkt worden met de adviesgroep Duurzaamheid en de vereniging MVO Heemstede. Op 25 november 2014 heeft het college besloten om de adviesgroep financieel te ondersteunen met een bedrag van maximaal € 500 per jaar voor de onkosten die de adviesgroep heeft. Voor 2016 en 2017 is € 1.000 benodigd om de adviesgroep te kunnen ondersteunen. Voor 2018 en 2019 zullen deze kosten worden opgevoerd bij het uitvoeringsprogramma 2018-2019 (zie hieronder).

De totale kosten voor de uitvoering in 2016 en 2017 bedragen € 43.000.

Van het aanwezige krediet voor de uitvoering van de Nota duurzaamheid 2012-2016 was in november 2015 € 80.000 over. Na november 2015 zijn de volgende kosten ten laste van dit krediet gebracht:

- € 33.000 kosten plaatsen zonnepanelen op het dak van de Luifel aan de Herenweg,
- € 28.000 de bijdrage aan de proef met het bestrijdingsmiddel Ultima,
- € 15.000 uren van de coördinator duurzaamheid in de maanden september tot en met december 2015.

Per 1 januari 2016 resteert dus ongeveer € 4.000. Hiermee kunnen de kosten voor de uitvoering in 2016 en 2017 niet worden gedekt. Voorgesteld wordt om een krediet van € 20.000 beschikbaar te stellen. De overige € 19.000 is reeds beschikbaar gesteld in de voorjaarsnota 2016.

In de uitvoeringsperiode 2016-2017 zal de doelstelling "energieneutraal in 2030" alleen een investering voor de renovatie van de bibliotheek vergen om minimaal een A-label voor het gebouw te realiseren. Hiervoor wordt een apart raadsvoorstel met een financieel voorstel aan de gemeenteraad worden voorgelegd.

#### *Uitvoeringsprogramma 2018-2019*

De Nota duurzaamheid loopt tot 2020. Op dit moment is niet te voorzien welke initiatieven en ontwikkelingen zich zullen voordoen in de komende jaren. In 2017 zal een uitvoeringsprogramma 2018-2019 worden opgesteld. Voor de kosten die niet gedekt kunnen worden uit bestaande middelen, zal een kredietaanvraag worden bijgevoegd bij het voorstel tot vaststelling van het uitvoeringsprogramma 2018-2019.

#### *Gemeentelijke organisatie energie neutraal in 2030*

In de komende periode tot 2030, het jaar waarin de gemeentelijke organisatie energieneutraal zal zijn, zullen verdere investeringen benodigd zijn voor isolatie van gebouwen, toepassing van duurzame energie, het verduurzamen van de openbare verlichting, duurzaam vervoer en duurzame inkoop. De hoogte van deze investeringen zijn op dit moment niet te bepalen maar zullen gaandeweg in kaart gebracht worden.

#### *5. Leefomgeving*

Gemeente Heemstede is verantwoordelijk voor de uitvoering van een aantal wettelijke milieutaken. Deze wettelijke taken zijn gericht op het beschermen van de leefomgeving. Gemeente Heemstede blijft de ambitie houden verder te willen gaan dan de wettelijke normen eisen, bij het bereiken en in stand houden van een goede leefomgevingskwaliteit.

De uitvoering van (een deel van) de taken op het gebied van vergunningverlening, toezicht en handhaving, bodem, geluid, luchtkwaliteit, natuur en groen, externe veiligheid en geur zijn gemandateerd aan Omgevingsdienst IJmond. Gemeente Heemstede blijft verantwoordelijk voor het uiteindelijke resultaat.

Een goede ruimtelijke ordening streeft naar een goede balans tussen de inpassing van het ruimtelijke plan en de bescherming van de leefomgeving en dus indirect het welzijn van omwonenden. Om deze balans te borgen wordt op elk ruimtelijk plan integraal op alle genoemde milieuaspecten geadviseerd.

### 5.1 Vergunningverlening, toezicht en handhaving

Wettelijk kader	Wet algemene bepalingen omgevingsrecht, Wet milieubeheer, Activiteitenbesluit
Ambitie	De ambitie van de gemeente is, net als in de voorgaande periode, om alle bedrijven in Heemstede duurzamer te laten ondernemen dan de wetgeving voorschrijft.

De ambitie van de gemeente is om alle bedrijven in Heemstede duurzamer te laten ondernemen dan de wetgeving voorschrijft. Bedrijven zijn belangrijke partners bij het verduurzamen van de gemeente. Aan de andere kant dienen bedrijven die onder de Wet milieubeheer vallen aan milieunormen te voldoen. Bedrijven worden hiertoe regelmatig gecontroleerd. Voor het bepalen van het controleregime wordt periodiek een risicoanalyse en een prioritering opgesteld. Op basis hiervan wordt jaarlijks een uitvoeringsprogramma opgesteld. Naast periodieke controles zullen ook bedrijfsbezoeken worden verricht naar aanleiding van milieuklachten.

Bij de uitvoering van het Energieakkoord worden bedrijven in eerste instantie geadviseerd over het nemen van energiebesparende maatregelen. Daar waar maatregelen met een terugverdientijd van vijf jaar of minder niet vrijwillig uitgevoerd worden zullen de maatregelen uiteindelijk worden afgedwongen middels handhaving. Inzet vindt in eerste instantie plaats bij de bedrijven waar de meeste energiewinst te behalen valt.

### 5.2 Bodem

Wettelijk kader	Wet bodembescherming, Besluit bodemkwaliteit, Wet milieubeheer
Ambitie	Het duurzaam en integraal beheren van de kwaliteit en functionaliteit van de bodem

Bescherming van de bodem is geregeld in de Wet bodembescherming. De aanpak van bodemproblematiek (zgn. spoedlocaties ten gevolge van risico's) is geregeld in het landelijke Bodemconvenant 2016-2020. In dit convenant zijn afspraken gemaakt over de wijze waarop de bodem en ondergrond worden gebruikt en beheerd en verontreiniging gesaneerd. Het rijk heeft een structuurvisie ondergrond (STRONG) opgesteld, als afwegingskader om partijen te helpen bij de keuzes rond allerlei activiteiten in de ondergrond.

In brede zin is de bodem behalve als drager van gebouwen en constructies van cruciaal belang bij de voedsel- en drinkwatervoorziening. De bodem is onlosmakelijk verbonden met het functioneren van het watersysteem en speelt een grote en vaak nog onderschatte rol in de CO<sub>2</sub>-huishouding en daarmee in de klimaatdiscussie. Via onze bodem kan aardwarmte voorzien in een aanzienlijk deel van onze energiebehoefte (bijvoorbeeld middels warmte-koudeopslag) en de ondergrond biedt oplossingen in gebieden met een grote ruimtedruk. Bodem en degenen die met de bodem bezig zijn richten zich daarmee bewust of onbewust ook op duurzaamheid. Heemstede onderkent deze mogelijkheden en heeft hiertoe de Bodemagenda 2012-2016 vastgesteld. In 2016 wordt deze agenda geëvalueerd en bepaald of het noodzakelijk is een nieuwe agenda vast te stellen.

Omgevingsdienst IJmond adviseert Heemstede over benodigd onderzoek in het kader van het Besluit bodemkwaliteit (voor grondafvoer en –verzet) en geeft uitvoering aan de begeleiding van bodemsaneringsprojecten. Voor gemeente Heemstede wordt begin 2016 een nieuwe bodemkwaliteitskaart met bodembeheernota ter vaststelling voorgelegd. Hiermee worden de mogelijkheden voor grondverzet geoptimaliseerd, waarbij de bodemkwaliteitskaart –onder voorwaarden– de verplichte partijkeuringen vervangt. Uitgangspunt van de bodemkwaliteitskaart en het bijbehorend grondverzetsbeleid is balans tussen behoud van huidige kwaliteit en optimale mogelijkheden voor grondverzet.

In Heemstede bevinden zich nog twee spoedlocaties. Sanering hiervan ligt bij private partijen/provincie Noord-Holland. Ter plaatse van het centrum is sprake van een omvangrijke grondwaterverontreiniging veroorzaakt door meerdere chemische wasserijen die in het verleden in het centrum gevestigd waren. Provincie Noord-Holland is reeds gestart met de sanering van een deel van de verontreiniging. Bij ruimtelijke ontwikkelingen en civiele werken in het centrum wordt rekening gehouden met de aanwezigheid van deze grondwaterverontreiniging. Naast Omgevingsdienst IJmond en de provincie is ook de GGD betrokken bij de uitvoering van de bodemtaken.

In de omgeving Blekersvaart komt arseen in grond en grondwater structureel verhoogd voor. Indien er aanvragen zijn, adviseren wij altijd door bodemonderzoek te toetsen of een beoogde locatie geschikt is. Een adviesaanvraag bij de GGD maakt hiervan onderdeel uit. Met het project Academische werkplaats 'Arseen in bodem, wat zijn de risico's bij een moestuin en hoe communiceren we daarover?' wordt in kaart gebracht of er handvatten zijn voor een adequate advisering. Bij bodemonderzoek wordt standaard rekening gehouden met de aanwezigheid van specifieke stoffen in bepaalde gebieden.

Bij activiteiten in de bodem dient daarnaast rekening te worden gehouden met de eventuele archeologische waarde daarvan. Uit te voeren bodemonderzoeken worden, waar noodzakelijk, (mede) vanuit de Nota Archeologie gecombineerd met archeologisch onderzoek.

### 5.3 Geluid

Wettelijk kader  
Ambitie

Wet geluidhinder, Wet milieubeheer  
Het aantal geluidgehinderden te beperken door het verkeerslawaai zo ver mogelijk onder de wettelijke normen te brengen.

De Wet geluidhinder vormt het juridisch kader voor het geluidbeleid. De Wet bevat bepalingen ter voorkoming en bestrijding van geluidhinder door onder meer industrie, wegverkeer en spoorwegverkeer. De Wet richt zich vooral op de bescherming van de burger in zijn woonomgeving en bevat normen voor de maximale geluidbelasting op woningen en gevoelige objecten. In het Actieplan Geluid staat het (regionale) geluidbeleid voor de periode 2013-2018 en maatregelen (zoals sanerende maatregelen aan de woning, stil asfalt) om blootstelling aan geluidbelasting te beperken. In 2017 zal de Omgevingsdienst IJmond nieuwe geluidbelastingkaarten voor gemeente Heemstede laten opstellen. In 2018 zal het Actieplan Geluid voor de periode 2019 -2024 worden opgesteld. In de periode 2016-2018 worden delen van de Johan Wagenaarlaan en Cruquiusweg voorzien van geluidreducerend asfalt.

Een interessante link tussen het thema geluid en het thema energie kan gelegd worden door het combineren van maatregelen gericht op geluidsanering van woningen met maatregelen gericht op woningisolatie. Zo wordt met één ingreep op meerdere beleidsterreinen resultaat behaald. Indien subsidie voor geluidsanering door gevelisolatie voorhanden is, zullen de woningeigenaren gestimuleerd worden om de woning ook energetisch te isoleren. De kosten van de energetische isolatie komen voor eigen rekening voor zover de isolerende maatregelen geen bijdrage leveren aan de geluidsisolatie.

Een andere vorm van geluidbelasting is luchtvaartlawaai. In 2013 heeft Schiphol een geluidmeetpunt geplaatst op het zwembad in park Groenendaal. Het meetpunt is louter en alleen bedoeld om inzicht te krijgen in de geluidwaarden. Omgevingsraad Schiphol is het platform waar alle vraagstukken, belangen en partijen rond de ontwikkeling van Schiphol en omgeving bij elkaar komen. Betrokken partijen zijn overheden, inwoners, de luchtvaartsector en brancheorganisaties.

### 5.4 Afval

Wettelijk kader  
Ambitie

Wet milieubeheer, Landelijk afvalplan  
Preventie van ontstaan van afval, verbetering van afvalscheiding, aandacht voor alle afvalstromen en maximale recycling.

Heemstede doet het al relatief goed op afvalgebied met een afvalscheidingspercentage van 62%. Het landelijke scheidingspercentage ligt nog op ca. 50%. De mate van afvalscheiding wordt bepaald door het afvalscheidingsgedrag van de inwoners. Meer kennis over het nut van scheiden kan aanzetten tot gewenst gedrag.

Ook de kleinere afvalstromen verdienen aandacht, vooral vanwege milieuaspecten. De focus dient te liggen op de stromen waar het meeste resultaat is te boeken. Hoge(re) service op waardevolle stromen verdient zichzelf sneller terug. Gemeente Heemstede volgt daarnaast op de voet de ervaringen van andere gemeentes met betrekking tot alternatieve manieren van afvalinzameling, zoals Diftar (gedifferentieerde tarieven voor het aanbieden van restafval: betalen per keer of gewicht) en Omgekeerd inzamelen (grondstoffen aan huis ophalen en restafval wegbrengen naar een verzamelcontainer).

Het oude systeem van de rechte lijn van grondstoffen winnen, produceren, consumeren en afdanken - de lineaire economie - is eindig. We willen een circulaire economie, waarin afgedankte materialen en producten als grondstoffen in de kringloop blijven.

### 5.5 Luchtkwaliteit

Wettelijk kader  
Ambitie

Wet Luchtkwaliteit  
De luchtkwaliteit zo ver mogelijk beneden de normen brengen.

Schone lucht is goed voor de gezondheid. De luchtkwaliteit in Heemstede voldoet aan de normen uit de Wet Luchtkwaliteit. Dit wordt jaarlijks gemonitord door het Ministerie van I&M. Alleen voldoen aan de wettelijke grenswaarden betekent echter nog niet dat dit gezond is. De wettelijke norm is nog steeds twee keer zo hoog als de norm van de World Health Organisation (WHO). De doelstelling en ambitie van Heemstede blijven onverminderd de luchtkwaliteit verder dan de norm te verbeteren.

Bij luchtkwaliteit zijn naast het Ministerie van I&M, de GGD en provincie Noord-Holland betrokken. De GGD is als medisch adviseur betrokken. De provincie stimuleert gemeenten en bedrijven om maatregelen te nemen die de luchtkwaliteit verbeteren.

De kwaliteit van de lucht wordt beïnvloed door gemotoriseerd vervoer, bedrijven en grootschalige woningbouwplannen (>1500 woningen) zowel binnen de gemeentegrenzen als ver daarbuiten. In Heemstede is geen sprake van sterk luchtverontreinigende bedrijven en grootschalige woningbouw. Wij richten ons daarom op het verduurzamen van het vervoer door bijvoorbeeld het stimuleren van het rijden op aardgas en elektra, het verbeteren van de verkeersdoorstroming en het weren van luchtverontreinigende bedrijven. De gemeente heeft de verbetering van de luchtkwaliteit al enige jaren gezet.

### 5.6 Water

Wettelijk kader

Waterwet , Wet milieubeheer , Wet bodembescherming

Ambitie

De kwaliteit en de kwantiteit van het oppervlaktewater en het grondwater te beschermen en te beheren.

De aanwezigheid van schoon water is een belangrijke waarde in Heemstede. Op gebied van water zijn de taken gericht om het oppervlaktewater en het grondwater te beschermen en te beheren. Heemstede heeft specifiek de ambitie alleen bouwmaterialen toe te staan die niet uitlogen. Verder vormt ook klimaatadaptie aanleiding om maatregelen te nemen om de toenemende neerslag goed te kunnen verwerken. Dit alles gebeurt door het hanteren van de trits vasthouden-bergen-afvoeren voor de waterkwantiteit en de trits schoonhouden-scheiden-schoonmaken voor de waterkwaliteit. Bij de uitvoering van de watertaken in gemeente Heemstede is de ketengedachte belangrijk en worden ook het Hoogheemraadschap Rijnland en Omgevingsdienst IJmond betrokken.

### 5.7 Omgevingsveiligheid

Wettelijk kader

Wet milieubeheer, Vuurwerkbesluit , Besluit externe veiligheid inrichtingen, Besluit externe veiligheid buisleidingen etc.

Ambitie

De risico's voor de inwoners ten gevolge van activiteiten met gevaarlijke stoffen blijvend tot een minimum te beperken.

De gemeente continueert een veilige afhandeling van incidenteel vervoer en opslag van gevaarlijke stoffen zoals vuurwerk. In de gemeente is ook een LPG-tankstation aanwezig. Dit tankstation wordt periodiek gecontroleerd op veiligheid.

In het kader van de subsidieregeling programmafinanciering Externe Veiligheid voor overheden voert Omgevingsdienst IJmond een aantal taken uit voor gemeente Heemstede. Met de programmafinanciering wordt vergunningverlening, toezicht en handhaving (VTH) voor gemeente Heemstede kwalitatief versterkt door het actualiseren en het optimaliseren van VTH op basis van landelijke ontwikkelingen zoals die rondom LPG en LNG en actualisatie van de vergunningen in relatie tot de PGS-richtlijnen. De verkregen inzichten worden verwerkt in het RRGs (register risicoregistratie).

Omgevingsdienst IJmond voert voor gemeente Heemstede tevens risico-inventarisaties en risico-analyses ten behoeve van de ruimtelijke ordening/bestemmingsplannen uit. In 2015/2016 wordt een structuurvisie Omgevingsveiligheid opgesteld.

### 5.8 Natuur en groen

Wettelijk kader

Natuurbeschermingswet

Ambitie

Het versterken van de natuur- en groen functie, versterken van ecologische waarden, stimulering ecologisch beheer openbare ruimte en instandhouding natuur- en groenareaal.

Heemstede is een groen dorp. Het bevat veel waardevolle natuur- en groene gebieden zoals het park Groenendaal, de buitenplaatsen en Park Meermond. Naast de intrinsieke waarde is ook de beleving van natuur en groen goed voor het welzijn van de mens. In 2016 treedt de Wet natuurbescherming in werking, en vervangt daarmee de Natuurbeschermingswet 1998 (inclusief de aanpak van de stikstofproblematiek), de Flora- en faunawet en de Boswet. De gemeente blijft daarin de spin het web voor vergunningen op grond van de Wabo die in de toekomst opgaat in de Omgevingswet.



De natuurwaarden binnen gemeente Heemstede zijn vastgelegd in een natuurkansenkaart. De gemeente streeft bescherming en het behoud van het natuur- en groenareaal na. Bij activiteiten in of nabij beschermde gebieden wordt invulling gegeven aan de zorgplicht door zo zorgvuldig mogelijk handelen met betrekking tot beschermde flora en fauna.

## Bijlage 1 Vigerende plannen en programma's

### *Collegeprogramma*

In het in april 2014 vastgestelde Collegeakkoord 2014-2018 stelt het college onder meer dat voor de eigen organisatie uitbreiding van de mogelijkheden voor zonne-energie op gemeentelijke gebouwen wordt onderzocht en een duurzaam inkoopbeleid wordt nagestreefd. Ook geeft het aan zichzelf energiebesparingsdoelstellingen te willen opleggen, hetgeen aansluit bij het Energie-akkoord. Inwoners van Heemstede worden actief betrokken bij bestuurlijke besluitvorming, onder andere via klankbordgroepen en burgerpanels. Tot slot benadrukt het college de adviserende, informerende en stimulerende rol die zij voor zichzelf ziet weggelegd richting inwoners, het bedrijfsleven en maatschappelijke organisaties ten aanzien van duurzaamheid en het milieu.

### *Coalitieakkoord 2016-2018*

In het coalitieakkoord streeft de nieuwe coalitie naar een duurzaam, innovatief en groen Heemstede. De coalitiepartners vinden het vormen van kringlopen met daarin hergebruik van stoffen en materialen essentieel. De gemeente faciliteert dit en zorgt, met inzet van haar partners zoals bijvoorbeeld De Meerlanden en Paswerk, voor optimale afvalscheiding en hergebruik waar mogelijk. De gemeente heeft een voorbeeldfunctie op het gebied van duurzaamheid en wijst haar inwoners ook op het belang van het gebruik van duurzame energie. Beleidsmaatregelen worden zoveel mogelijk op duurzaamheid getoetst, zoals bijvoorbeeld bij de inkoop van plantmateriaal door de gemeente. Budgetten voor duurzaamheid worden gekoppeld aan doelstellingen. Vooruitlopend op het halen van de doelstellingen van het Parijse klimaatakkoord onderzoeken de coalitiepartners hoe we de gemeente duurzamer kunnen maken via maatregelen waarin innovatie, duurzaamheid en kostenefficiëntie samenkomen. Te denken valt hierbij aan het ondertekenen van het Bijenconvenant, energieneutrale schoolgebouwen en energieneutrale nieuwbouw.

### *Beleidsplan Openbare Verlichting 2013-2017*

Voor de openbare verlichting staat de volgende duurzaamheidsgedachte centraal: er wordt alleen verlicht waar en wanneer het nodig is. Daarnaast is het van belang om het energieverbruik van de huidige installatie te verminderen. Daarom wil de gemeente in 2017 een energiebesparing realiseren van 5% ten opzichte van het energieverbruik van de openbare verlichtings(OVL)-installatie in 2012. Verder worden de ruimere dimmogelijkheden van de OVL-richtlijn benut, waardoor tevens lichtvervuiling verder wordt beperkt. Andere concrete duurzaamheidsambities zijn: het toepassen van de criteria voor duurzaam inkopen, de toepassing van energiezuinige verlichtingsarmaturen en het beperken van het aantal onderhoudsritten door toepassing van groepsremplace.

### *VGRP+ 2011-2015*

Voor de periode 2011-2015 hebben de gemeente Heemstede en het hoogheemraadschap van Rijnland samen een verbreed gemeentelijk rioleringsplan (VGRP+) laten opstellen. Voor 2016 en verder zal een nieuw plan worden opgesteld. De gemeente draagt zorg voor een duurzaam stelsel van afvoer van water en verbetering van de waterkwaliteit van het openbaar water: een water- en rioolstelsel dat is ingericht voor toekomstige klimaatontwikkelingen en dat voldoet aan de milieueisen. Door een efficiënte inzet van middelen in samenwerking met omliggende gemeenten en Hoogheemraadschap Rijnland. In principe is uitgesproken dat voorlopig geen experimenten met nieuwe en kostbare vormen van hemelwaterafvoer plaatsvinden.

### *Groenbeleidsplan 2014*

De gemeente stelt zich ten doel een goed onderhoudsniveau te waarborgen van het openbare groen. Een van de ambities daarbij is de afstemming van bruikbaarheid, duurzaamheid en aantrekkelijkheid op elkaar, zodat je kunt spreken van hoogwaardig groen. Adoptie van groenonderhoud door buurtinwoners wordt gestimuleerd en gefaciliteerd. Verdere ambities zijn:

- voldoende kwalitatief groen per woonwijk en per woning
- groene kaders stellen bij gebiedsontwikkelingen volgens de landelijke richtlijn
- beschermen van monumentale en beeldbepalende bomen
- kwaliteit van de grote groene gebieden waarborgen
- kwaliteit en kwantiteit van het bomenbestand in de woonwijken bewaken
- stimuleren particuliere initiatieven
- versterken van ecologische waarden
- ecologisch beheer van de openbare ruimte stimuleren

### *Nota afvalinzameling en afvalscheiding – op weg naar 65%*

In deze afvalnota is per afvalsoort onderzocht hoe de afvalscheiding kan worden verbeterd en wat dit (procentueel) voor gevolgen heeft voor de totale afvalscheiding in Heemstede. Daarnaast zijn de kosten van de verschillende verbetervoorstellen inzichtelijk gemaakt. Op basis hiervan zijn keuzes gemaakt en is een actieprogramma voor 2014 en 2015 opgesteld.

## Bijlage 2 Terugblik voorgaande beleidsperiode

### *Gemeentelijke organisatie en voorzieningen*

In de vorige beleidsperiode is een forse stap gemaakt om de gemeentelijke organisatie te verduurzamen. Het gemeentehuis, de gemeentewerf en cultureel centrum De Luifel zijn voorzien van zonnepanelen. Het stroomverbruik van het gemeentehuis is met 25% gedaald door energiebesparende maatregelen aan de installaties. Het verduurzamen van de openbare verlichting is ingezet met energiezuinige armaturen en toepassing van LED verlichting.

Een groot deel van het gemeentelijk wagenpark rijdt op groen gas en aan de Cruquiusweg is een aardgastankstation gerealiseerd. De fiets is een veelgebruikt vervoersmiddel voor het gemeentelijk personeel, zowel voor het woon-werkverkeer als werk-werkverkeer.

Het beheer van de openbare ruimte wordt steeds milieuvriendelijker door het gebruik van alternatieven voor giftige bestrijdingsmiddelen en hergebruik van zout water van de vergistingsinstallatie van de afvalinzamelaar Meerlanden voor de gladheidsbestrijding.

Bij al deze taken wordt duurzaam ingekocht en wordt personeel van Paswerk ingezet.

### *Bedrijven*

In de voorgaande beleidsperiode heeft een aantal vooruitstrevende bedrijven de vereniging MVO Heemstede (Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen Heemstede) opgericht. De vereniging heeft tot doelstelling om met elkaar ondernemingen in Heemstede te verduurzamen. Ieder jaar zijn diverse bedrijfsbezoeken georganiseerd met interessante sprekers over het verduurzamen van ondernemingen. Door deze bijeenkomsten ontstaan er diverse nieuwe samenwerkingen tussen bedrijven, maatschappelijke organisaties, inwoners en de gemeente. En ontstaan er nieuwe initiatieven bij de ondernemingen. De gemeente ondersteunt het initiatief van MVO Heemstede met financiële middelen en kennis. Naast MVO Heemstede is ook een ondernemersvereniging opgericht aan de Nijverheidsweg om het bedrijventerrein te verbeteren en waar mogelijk ook te verduurzamen.

Enkele bedrijven zijn overgegaan op het nauwkeurig scheiden van afval of hebben een energiescan laten uitvoeren om energieverbruik inzichtelijk te maken. Ook weten ondernemers de weg naar de gemeente inmiddels aardig te vinden bij het zoeken van werknemers met een afstand tot de arbeidsmarkt. En wordt er door enkele ondernemers ook gebruik gemaakt van Paswerk.

### *Maatschappelijke organisaties*

In de afgelopen jaren hebben de basisscholen in Heemstede op diverse manieren aandacht geschonken aan verduurzamen van scholen. Drie scholen zijn overgegaan op het volledig scheiden van afval.

Daarnaast zijn er twee scholen die zijn overgegaan op zonne-energie en groene schoolpleinen hebben waarbij meer aandacht wordt gegeven aan de natuur. Van twee schoolgebouwen zijn thermografische foto's gemaakt. In 2014/2015 hebben twee scholen meegedaan aan de landelijke Energy Battle waarbij het energieverbruik van de scholen door aanpassen van het gedrag naar beneden is gebracht.

De stichting Kom in mijn Tuin heeft een groei doorgemaakt en steeds meer kinderen krijgen ook interesse in de moestuin.

Sportverenigingen zijn in de afgelopen jaren ook begonnen met het in kaart brengen van het energieverbruik en hebben hierdoor een nulmeting. Kleine maatregelen zijn al genomen en er worden nu plannen gemaakt om grotere maatregelen ook uit te voeren. Daarnaast zijn sportverenigingen zich ook bewust van het belang van scheiden van afval en zullen ze op korte termijn hiermee aan de slag gaan. Ook de mogelijkheden voor zonne-energie op daken van sportverenigingen worden onderzocht.

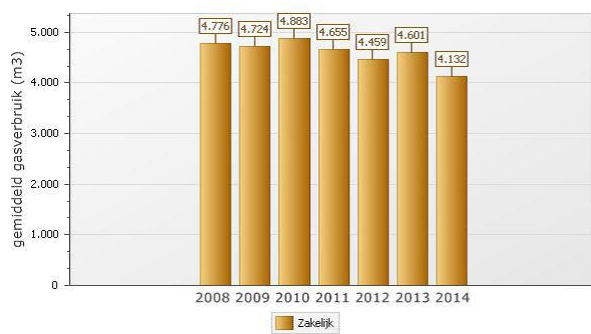
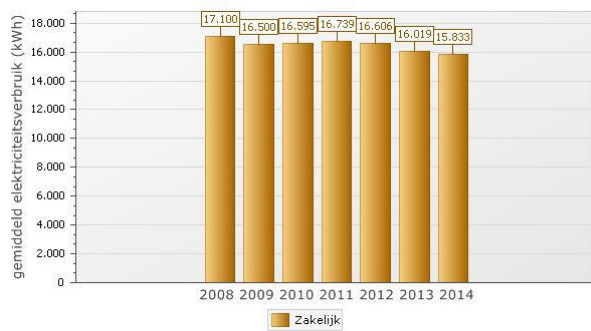
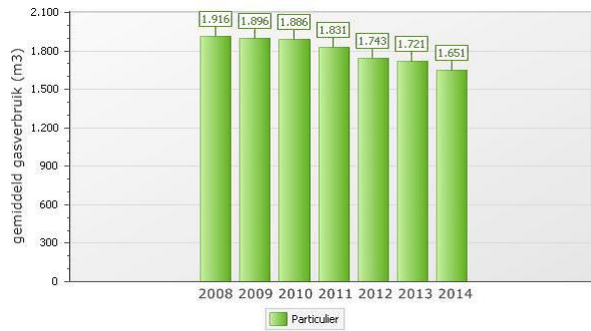
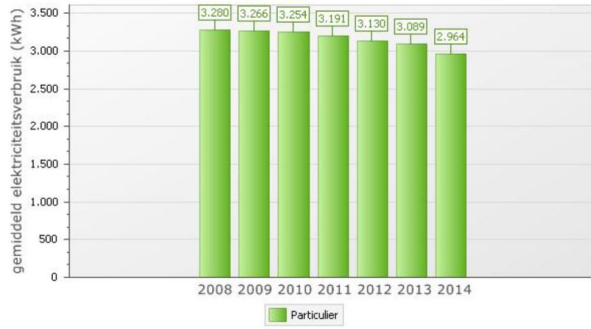
De gemeente heeft telkens de aanjagende en coördinerende rol op zich genomen bij deze initiatieven.

### *Inwoners*

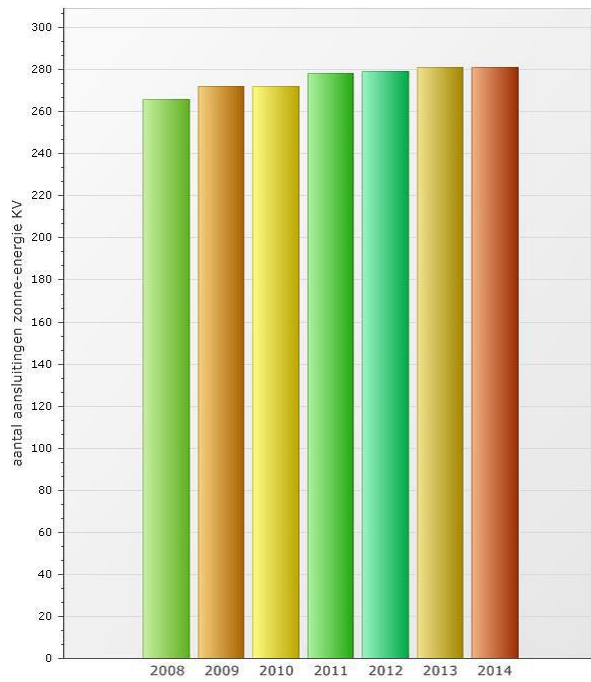
In de afgelopen periode heeft de gemeente Heemstede op diverse momenten inwoners geïnformeerd over de mogelijkheden te verduurzamen. Door energiecafés, bijeenkomsten van het Duurzaam Bouwloket, de duurzaamheidsmarkt in Heemstede en deelname aan de Energy Battle. Maar ook de uitgave van de Groene Heemsteder en het laten maken van de thermografische foto heeft geleid tot een grotere bewustwording van de inwoners. In het afgelopen jaar is ook een duidelijke wisselwerking ontstaan door de grotere betrokkenheid bij scholen en sportverenigingen waardoor je als inwoners steeds meer wordt geconfronteerd met een duurzame samenleving. Ook is in de afgelopen jaren zoveel mogelijk gestimuleerd dat inwoners nog actiever afval gaan scheiden waarbij de nadruk is gelegd op GFT. Maar ook het scheiden van plastic wordt door de inwoners van Heemstede in groten getale gedaan.

### *Monitoring*

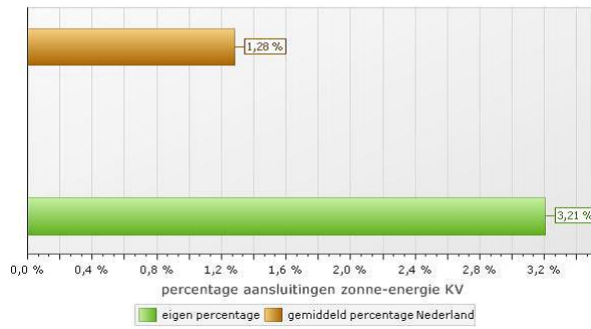
Sinds 2014 heeft de gemeente toegang tot Energie in Beeld. Deze monitoringstool van de energie transporterende bedrijven geeft (globaal) inzicht in het energieverbruik (gas en stroom) van huishoudens en bedrijven in de gemeente. Tevens wordt inzicht verkregen in de hoeveelheid opgewekte zonne-energie en hoe groot dit aandeel is ten aanzien van het landelijke gemiddelde in procenten. De hierboven genoemde gegevens zijn in onderstaande staafdiagrammen weergegeven vanaf het jaar 2008 tot en met 2014.



### Aansluitingen met opwek zonne-energie KV



### Vergelijking aansluitingen met opwek zonne-energie KV



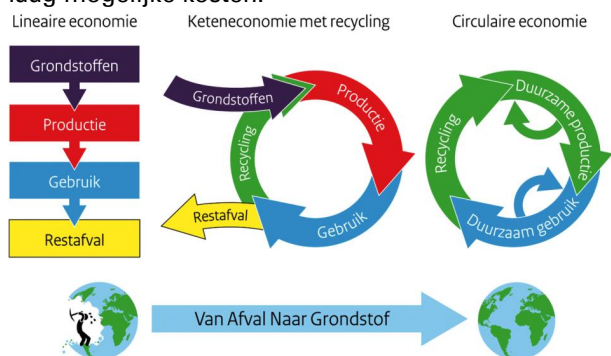
### Bijlage 3 Onderzoek verbetering afvalscheiding

#### Aanleiding

Het gemeentelijke afvalbeleid is beschreven in de Nota afvalinzameling en afvalscheiding -op weg naar 65%-. De nadruk voor 2014 en 2015 ligt op communicatie en het verbeteren van de voorzieningen. Het college wil de inwoners blijvend stimuleren afval gescheiden aan te bieden. Op 6 februari 2014 heeft de commissie Ruimte ingestemd met de nota voor dit moment en vraagt uit te zien naar een volgende fase waarbij gekeken wordt naar de verdiensten, waarbij de afvalstoffen worden gezien als grondstoffen, in plaats van naar de kosten.



Het gemeentelijke afvalbeleid kan goed worden samengevat met behulp van de zogenaamde afvaldriehoek. Deze driehoek geeft het verband aan tussen drie aspecten van de afvalinzameling: milieu, service en kosten. Het streven is een zo hoog mogelijk serviceniveau en milieuresultaat te realiseren tegen zo laag mogelijke kosten.



Dit model en afvalbeleid is vooral gefocust op afval en niet op grondstoffen. Er wordt gewerkt aan het principe van het verdienmodel, waarbij de afvalstoffen worden gezien als waardevolle grondstof. De Nederlandse overheid en bedrijfsleven spannen zich in om minder afval te produceren en het afval dat ontstaat zoveel mogelijk te recyclen. Dit wordt gerealiseerd door de focus te leggen op de voorkant van de keten met preventie, ecodesign en meer afvalscheiding gevolgd door maximale recycling. Meer gescheiden inzameling van het huishoudelijk afval is nodig om de recyclingdoelen te halen.

#### Doelstelling / ambitie

In het landelijke programma VANG (Van Afval Naar Grondstof) is de ambitie opgenomen dat de hoeveelheid restafval in 2020 is gehalveerd. Dit komt neer op een gemiddelde hoeveelheid restafval van 100 kg/inwoner en een afvalscheiding van 75%. Heemstede onderschrijft deze ambitie en werkt toe naar 100% afvalscheiding in 2030 en nihil restafval uitgaande van de verdere ontwikkeling van innovatieve scheidingstechnieken in de komende jaren.

De richtlijn van maximaal 100 kg per inwoner is gedifferentieerd op basis van percentage hoogbouw. Op basis hiervan is de ambitie voor Heemstede om in 2020 maximaal 105 kg restafval per inwoner over te hebben.

#### Verankeren

Heemstede doet het al relatief goed. Het landelijke scheidingspercentage ligt nog op ca. 50%

#### Communicatie en informatie

De mate van afvalscheiding wordt bepaald door het afvalscheidingsgedrag van de inwoners. Kennis is hierbij essentieel. We zetten diverse communicatiemiddelen in om inwoners blijvend te adviseren, informeren en stimuleren. Meer kennis over het nut van scheiden kan aanzetten tot gewenst gedrag. Daarnaast zullen nieuwe inzamelmethoden en de wijzigingen worden ondersteund met een voorlich-

tingscampagne. Per actie worden de meest geschikte communicatiemiddelen toegepast gericht op de doelgroep.

#### *Aandacht voor alle afvalstromen*

Ook de kleinere afvalstromen verdienen aandacht, vooral vanwege milieuaspecten. Hierbij wordt onder andere gekeken naar: klein chemisch afval (kca) en batterijen, frituurvet, elektrische apparaten en spaarlampen.

#### *Duurzamer, maar niet (altijd) duurder*

Het uitgangspunt dat de afvalstoffenheffing niet mag stijgen. Extra inzet door de gemeente moet zoveel mogelijk kostenneutraal (compenseren met verwerkingskosten /-opbrengst). Er wordt gekeken naar particuliere initiatieven en inzamelacties die kosteloos zijn voor de gemeente en dus geen gevolgen hebben voor de afvalstoffenheffing.

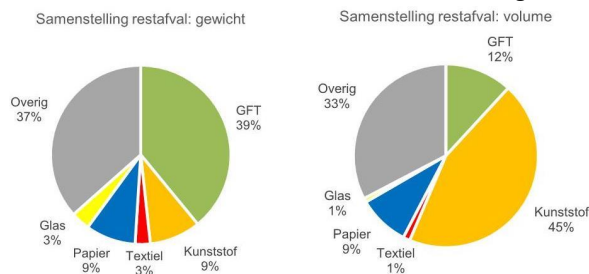
#### *Verbeteren*

##### *Focus op de stromen waar het meeste resultaat is te boeken*

Het huishoudelijk restafval bestaat voor het grootste gedeelte uit gft-afval en plastic.

##### *In de keuken gebeurt het*

Het merendeel van het restafval ontstaat in de keuken. Denk aan verpakkingen (glas, kunststof, blik, karton) en groente en fruitafval, maar ook aan elektrische (keuken)apparaten en textiel (thee-, handdoek, tafellaken etc.). Vaak wordt de eerste scheidingshandeling (of juist niet!) in de keuken verricht.



##### *Hoge(re) service op waardevolle stromen*

De verwerking van papier en textiel levert geld op. Investerings in deze afvalstromen kunnen zichzelf terugverdienen.

#### *Vernieuwen*

##### *Gescheiden inzameling van drankkartons en blik*

Het toevoegen van drankkartons en metalen verpakkingen (blik) aan de inzameling van plastic verpakkingen is nu al mogelijk. Dit leidt tot een verbetering afvalscheiding van maximaal 2-3%. De vergoeding en opbrengst van deze stromen wegen waarschijnlijk op tegen de extra inzamelkosten. Wel zal het nodig zijn op enkele locaties een extra (ondergrondse) (pers)container te plaatsen, omdat de huidige capaciteit net voldoende is.

##### *Volgen van nieuwe ontwikkelingen*

Mogelijk dat in de toekomst ook andere afvalstoffen gescheiden ingezameld gaan worden. De mogelijkheden voor luiers worden landelijk onderzocht. Daarnaast worden de ervaringen van andere gemeentes over alternatieve manieren van afvalinzameling, zoals Diftar, en Omgekeerd inzamelen gevolgd. Diftar staat voor gedifferentieerde tarieven waarbij per huishouden geregistreerd wordt hoeveel restafval aangeboden wordt. Hoe meer restafval men aanbiedt hoe hoger de afvalstoffenheffing zal zijn. Heemstede heeft nu een beperkte vorm van diftar, namelijk op basis van volume (er zijn twee verschillende maten rolemmers in omloop). Meer vergaande vormen van diftar zijn op basis van frequentie (er wordt bijgehouden hoe vaak de rolemmer geleegd wordt) en/of gewicht (per lediging wordt bijgehouden hoe zwaar de rolemmer is).

Spraakmakend is het 'omgekeerd inzamelen' van huishoudelijke afvalstoffen, waarbij de focus ligt op het inzamelen van recyclebare materialen in plaats van op restafval. Omgekeerd inzamelen draait de situatie om. Herbruikbare stromen worden bij huishoudens opgehaald, terwijl mensen zelf de reststroom brengen naar containers in de buurt

Een ander voorbeeld is het gecombineerd inzamelen, waarbij inzamelaars meerdere droge fracties - zoals papier, textiel en kunststof - in één container aan huis ophalen. Deze stromen zijn daarna machinaal te sorteren.

##### *Serviceverlaging voor restafval*

Een effectieve manier om inwoners te stimuleren (dwingen) om afval te scheiden is de service op restafval te verlagen. Door dit bijvoorbeeld eens per 3 weken op te halen in plaats van eens per twee weken. Deze serviceverlaging kan gecompenseerd worden door meer service op waardevolle afvalstromen en

bijvoorbeeld plastic, drankenkartons en blik wel aan huis op te halen middels een extra rolemmer. Om zo het gedrag van inwoners te stimuleren plastic te gaan scheiden.

#### *Nascheiding*

Nascheiding van het restafval is een mogelijkheid om de afvalscheiding te verbeteren. De doelstelling van de afvalverwerker AEB is om medio 2017 een afvalscheidingsinstallatie operationeel te hebben. Hier wordt plastic en drankenkartons gescheiden. Aan de nascheiding wordt ook een pers voor de natte fractie (gft-fractie) toegevoegd. Deze wordt dan vergist.

#### *Nieuwe technologieën – Circulaire economie*

Het oude systeem van de rechte lijn van grondstoffen winnen, produceren, consumeren en afdanken - de lineaire economie - is eindig. We willen een circulaire economie, waarin afgedankte materialen en producten als grondstoffen in de kringloop blijven. Afvalbedrijven spelen een grote rol in de overgang naar een circulaire economie. Afvalbedrijven staan producenten bij om ketens te sluiten. Zo zullen in de toekomst vaker producten worden geleased. Dan blijven ze eigendom van de producent en worden ze zorgvuldig gerecycled en opnieuw gebruikt. De rol van de gemeente is beperkt. Informeren van inwoners over nieuwe technieken en producten.

#### *Vertrouwen*

##### *Particuliere initiatieven*

Particuliere en bedrijfsmatige initiatieven worden ondersteund wanneer dit bijdraagt aan het milieurendement en niet in strijd is met de dienstverlening van Meerlanden. Een voorbeeld hiervan is het pilotproject van Particuliere en bedrijfsmatige initiatieven worden ondersteund wanneer dit bijdraagt aan het milieurendement en niet in strijd is met de dienstverlening van Meerlanden. Een voorbeeld hiervan is het pilotproject van The Vintage Store 'inzameling recyclebare huishoudelijke afvalstoffen' dat wordt ondersteund.

##### *Ondersteuning voor scholen, bedrijven en (sport)verenigingen*

Scholen en (sport)verenigingen die werk willen maken van afvalscheiding worden ondersteund door de gemeente en Meerlanden. Ook bedrijven kunnen een beroep doen op de kennis en ervaring van de gemeente en Meerlanden. Wij denken graag mee met ondernemers hoe de afvalscheiding verbeterd kan worden.

##### *Doelgroepen*

De gemeente heeft primair de taak het inzamelen en laten verwerken van huishoudelijk afval. Inwoners betalen hiervoor afvalstoffenheffing. Alle kosten van de inzameling en verwerking van huishoudelijk afval worden betaald via de afvalstoffenheffing. Dit is een gesloten systeem. De afvalstoffenheffing in Heemstede zit onder het provinciaal en landelijk gemiddelde. Dit hebben we bereikt door een efficiënte afvalinzameling, maar vooral ook door de inzet van de inwoners van Heemstede.

Scholen, sportverenigingen en bedrijven maken voor de inzameling van hun afval geen gebruik van de diensten van de gemeente. Hun afval valt onder de noemer bedrijfsafval. Hiervoor sluiten ze individueel een contract af met een inzamelaar.

##### *Doelstelling alle basisscholen scheiden hun afval*

Het betrekken van de (basis)scholen is belangrijk. Deze hebben een belangrijke voorbeeldfunctie. In augustus 2014 zijn drie basisscholen gestart met het verbeteren van de afvalscheiding op school en is voorlichting gegeven via gastlessen. De gemeente krijgt jaarlijks een vergoeding voor de extra inzet voor preventie en aanpak van zwerfafval. Deze vergoeding vloeit voort uit de Raamovereenkomst Verpakkingen 2013-2022. Deze vergoeding kan worden ingezet voor afvalvoorlichting op scholen.

Rol van de gemeente: afvalscheiding wordt uitgebreid op andere basisscholen. Ook worden basisscholen betrokken bij projecten om zwerfafval te voorkomen of het opruimen hiervan.

##### *Doelstelling: alle sportverenigingen scheiden hun afval*

Afvalscheiding heeft een financieel voordeel. papier, glas en plastic. Voor het ophalen van restafval moet worden betaald.

##### *Bedrijven en ondernemers*

Rol van de gemeente: kennis en informatie verschaffen. Meedenken.

##### *Gemeentelijke organisatie*

De gemeentelijke organisatie moet een voorbeeldfunctie gaan vervullen wat betreft afvalscheiding. Het afval van de gemeente kan nog beter worden gescheiden. Gft en papier worden wel gescheiden, maar plastic bijvoorbeeld nog niet. Gemeente Heemstede werkt toe naar een halvering van het restafval in 2020 en nihil restafval in 2030.

##### *Samengevat*

De VANG doelstellingen worden overgenomen. Met het optimaliseren van de huidige afvalinzameling worden de VANG-doelen niet behaald. De mate van afvalscheiding is afhankelijk van gedrag en gemak. De inwoners moeten het doen (gedrag) en door het hen makkelijk te maken gaan ze het afval beter



scheiden (gemak). Meer service op waardestromen is nodig om een trendbreuk te bewerkstelligen en de afvalscheiding naar een hoger plan te tillen.

Inzamelsysteem	Mogelijke maatregelen	Ambitie
1 Optimaliseren van de huidige inzameling	GFT: vaker ophalen, grotere rolemmers Meer brengparkjes glas/papier/kunststof/textiel Toevoegen van Drankenkartons en Metalen aan Plastic verpakkingen Grofvuil: ruime openingstijden milieustraat	Doelstelling blijft buiten bereik
Trendbreuk - zie landelijke ontwikkelingen ter verbetering van de afvalscheiding / best practices		
2 Verhogen service op waardestromen: gedrag, gemak en beschikbaarheid inzamelmiddelen	(meer) waardestromen (vaker) aan huis ophalen, waardoor hoeveelheid en volume restafval afneemt Uitbreiding capaciteit wijkcontainers plastic/textiel	Doelstelling komt dichterbij
3 Idem, in combinatie met minder intensieve inzameling restafval		
3a minder vaak restafval aan huis ophalen, verminderen capaciteit verzamelcontainers	Inzamelfrequentie verlagen naar 3- of 4-wekelijks, bv alternerende inzameling restafval/papier/PMD	Doelstelling komt in beeld (afhankelijk van keuzes)
3b Omgekeerd inzamelen	waardestromen (GFT/papier/PMD) aan huis ophalen, restafval brengen naar wijkcontainers	
3c Diftar (de vervuiler betaalt)	Betalen voor aanbieden van restafval (frequentie en/of gewicht)	

## Bijlage 4 Resultaten participatietraject

### *Straatjuten (juni-september 2015)*

- Streekmarkt Dinkelhoeve
- Meet and greet winkeliers
- **Schoolpleingesprekken**
- NME-centrum Haarlem

#### **Resultaat**

Renovatiewinkel (voorbeeld in 's Hertogenbosch en Rotterdam) in leegstaand winkelpand;  
Groene ambassadeurs van Heemstede in het zonnetje zetten;  
Plusklas kinderen op scholen projectmatig duurzaamheidsprojecten laten maken en uitvoeren of presenteren voor hun klassen;  
Zon op Heemstede meer stimuleren;  
Adopteer groen en beloon de bewoners met een pakket biologische bloembollen;  
Ophalen van oud ijzer, aluminium en dergelijk afval langs de deuren;  
Jan Rotmans uitnodigen, de sociale duurzame samenleving;  
Een ladies night organiseren met het thema duurzaamheid;  
Kinderkabinet dat gaat meedenken over duurzaam Heemstede op regelmatige basis  
Opzetten van een Repair Café;  
Platform Duurzaam Heemstede waar mensen met elkaar worden verbonden  
Ambitie van de gemeente Heemstede willen we zien.  
Geen plastic tasjes meer op de Binnenweg, Jan van Goyen en Zandvoortselaan  
Promoot als gemeente de winkelstraat meer en maak het samen duurzaam  
Bij alle afvalstraten in woonwijken alle soorten afvalstromen. Het is onhandig dat je niet overal alles kunt aanbieden.  
Duurzaam verbouwen meer onder de aandacht brengen door de Gemeente Heemstede  
Veel meer plekken voor elektrisch laden auto's  
Bakken voor herfstbladeren bij scholen neerzetten zodat ze deze zelf kunnen opruimen  
Houtsnippers aan scholen schenken (jaarlijks)

#### **Hoe pakken we dit op?**

Project 2016/2017 gemeente/inwoners  
Actieve communicatie in de Heemsteder  
Niet opgenomen  
Project 2016/2017 gemeente  
Adoptie van groen is al mogelijk binnen het Groenbeleid van de gemeente.  
Deze materialen kunnen met het grofvuil opgehaald worden. Klein materiaal kan in de container voor restafval. Dit wordt door de afvalverwerker uit het restafval gehaald.  
Mogelijk in kader lerende netwerken en kennisbijeenkomsten  
Mogelijk in kader lerende netwerken en kennisbijeenkomsten  
Project 2016/2017 scholen  
Bestaat reeds  
Project 2016/2018 e.v. gemeenten en inwoners  
Toekomstbeeld i.c.m. doelstellingen  
Project 2016/2017 bedrijven  
Onderdeel van communicatie  
Project 2016/2017 gemeente onderzoekt  
Meer bekendheid geven Duurzaam Bouwloket  
Heemstede faciliteert en stimuleert, maar plaatst zelf geen laadpalen  
Mogelijk in kader lerende netwerken en kennisbijeenkomsten meenemen.  
Niet opgenomen

### *Adviesgroep duurzaamheid (17 juni 2015)*

#### **Resultaat**

Leg contact met de regiocoördinator van de VNG  
Vastleggen in de nota HOE winkeliers kunnen verduurzamen  
Wat is de ambitie van de winkeliers om duurzaam te zijn?  
Nulmeting is van belang voor alle bedrijven en maatschappelijke organisaties  
Projectie in de toekomst 2035 vraag aan de doelgroepen waar we dan moeten zijn.  
Wat staat in alle nota's ; inventarisatie van het huidige beleid, groenbeleidplan , verkeersplan, economische visie, woonvisie, WMO, afvalstoffen en afvalscheiding, openbare verlichting, berg-bezinkbasins , rioleren, inkoopbeleid, enzovoort.  
Vorige nota beoordelen wat je hebt gedaan

#### **Hoe pakken we dit op?**

Wordt opgepakt door coördinator duurzaamheid Heemstede  
Project 2016/2017 gemeente, uitrol lerende netwerken en kennisbijeenkomsten  
Zie onderdeel 'Bedrijven'  
Project 2016/2017 gemeente bij scholen en sportverenigingen  
Onderdeel lerende netwerken en kennisbijeenkomsten  
Zie Bijlage 1  
Zie Bijlage 2

### *Duurzaam bouwloket (4 september 2015)*

#### **Resultaat**

Netstroomkast voor grootverbruikers zoals zorginstellingen die optimaliseren de netspanning en daarmee realiseer je enorme besparingen  
Focus op een aantal grootverbruikers  
Zorginstellingen (Hartekamp, Overbos en Sein) overleg? Netstroomspanning optimaliseren is goede besparing. Maar ook gedrag veranderen.

#### **Hoe pakken we dit op?**

Informeren via lerende netwerken en kennisbijeenkomsten  
Via spoor Energieakkoord Omgevingsdienst IJmond  
Informeren via lerende netwerken en kennisbijeenkomsten

Jaarmarkt in Bloemendaal is altijd in ook ruimte voor duurzaamheid en dat werkt volgens DBL en Knipping Kozijnen echt heel goed

Thermografische camera veel meer gebruiken

Bestand opbouwen door BWT, onze eigen gegevens en DBL met de kwaliteit van de woningvoorraad. De waarde en kwaliteitsbehoud van de woningen is van belang voor een toekomstbestendige woningvoorraad.

Project 2016/2017 gemeente en Duurzaam Bouwloket

Uitvoering: gemeente

Uitvoering: gemeente en Duurzaam Bouwloket

### *Sportverenigingen (diverse data)*

- Voorbeeldfunctie voor de jeugd
- Bevlogen en betrokken
- Stille helden van Heemstede

### **Resultaat**

Bij de sportverenigingen blijkt al een hoop te gebeuren op het gebied van duurzaamheid. De heer Arjo Prins van HBC Tennis heeft zelf een hele gedetailleerde energiescan uitgevoerd en heeft volledig inzicht in het verbruik en de mogelijkheden voor besparen. Ze hebben in 1988 het Clubhuis zelf gebouwd en voelen daarom ook een grote verantwoordelijkheid. Ze hebben hiervoor een bouwcommissie en die is verantwoordelijk voor het duurzaamheidsbeleid. Is een tip voor alle clubs. Ze willen graag het gedrag van de leden nog beïnvloeden. Tip is de Energy Battle. Ze willen graag samenwerken met ALLE clubs om over te gaan op LED verlichting op de velden. Een grote gezamenlijke aanbesteding is hiervoor mogelijk de aangewezen weg.

HBC voetbal heeft scan gehad van Duurzaam Bouwloket. Zonnepanelen is voor HBC Voetbal nu eerste prioriteit. Afval wordt volledig door inzet van vrijwilligers gescheiden. Het plastic en glas wordt opgespaard en in de openbare bakken gedeponerd. Ze hebben zelf oranje bakken neergezet op de club voor plastic.

SDE Energiescan is voor MHC Alliance uitgevoerd. Zij hebben toestemming om een ruimte te bouwen voor afvalcontainers buiten zodat ze beter kunnen gaan scheiden in verschillende containers. MHC heeft in hun sportclubplan een stuk opgenomen over duurzaamheid. Gaan actie ondernemen om plastic bekertjes te scheiden in de kantine en dus zichtbaar voor de leden. Als men het zonnepaneel systeem krijgt dan in het clubhuis zichtbaar maken hoeveel zonnepaneel wordt opgewekt (opnieuw zichtbaar maken voor de leden).

RCH Voetbal wil graag energiescan. Hun gebouw is een monument en verliest een hoop warmte.

Een nulmeting voor alle sportclubs is essentieel.

LED verlichting. Graag in gesprek met alle clubs en de gemeente hoe we dit gaan aanpakken. In overleg blijven, elkaar informeren en regelmatig in gesprek gaan over het thema duurzaamheid vinden sportclubs van belang.

Het zwembad denkt na over warmte-koudeopslag.

### **Hoe pakken we dit op?**

Zie hoofdstuk 3.3 Maatschappelijke organisaties.

### *Ondernemend Heemstede*

- Winkeliers
- Ondernemers Nijverheidsweg
- Ondernemers Leidsevaart
- ZZP'ers
- Maatschappelijke organisaties

### **Resultaat**

Plastic reduceren

Beloningspot voor goed gedrag

Meer betrouwbare informatie en subsidie

Kennisuitwisselingen GROOT belang

GFT met elkaar plan maken (w elke rol kan de Meerlanden hierin vervullen )

Bijeenkomst naar Park20|20 en GreenBiz

E laad palen bedrijventerrein

Restwarmte Newasco naar Brandweer

Bomen en groen op bedrijventerrein

Minder bestraten

Onderzoek naar energie-coöperaties

Het Rijk moet mogelijkheden geven voor monumenten

Leidsevaartondernemers er ook bij betrekken

### **Hoe pakken we dit op?**

Zie Bijlage 3 Uitvoeringsprogramma afvalscheiding

Vanuit de gemeente zijn hier geen middelen voor beschikbaar, wél positieve reclame in nieuwsbladen

Informeren via lerende netwerken en kennisbijeenkomsten

Informeren via lerende netwerken en kennisbijeenkomsten

Project 2016/2017 bedrijven

Informeren via lerende netwerken en kennisbijeenkomsten

Heemstede faciliteert en stimuleert, maar plaatst zelf geen laadpalen

Niet opgenomen

Zie Groenbeleidsplan 2014

Klimaatbestendige openbare ruimte

Project 2016/2017 bedrijven

Lobby richting Rijk door gemeente inzake mogelijkheden verduurzaming monumentale panden

Informeren via lerende netwerken en kennisbijeenkomsten

### *Basisscholen (27 augustus 2015)*

Schoolbesturen

- Stichting de la Salle
- Stichting Salomo
- Stopoz

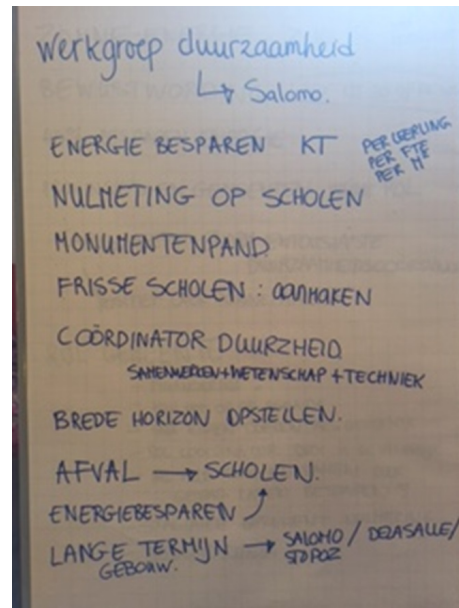
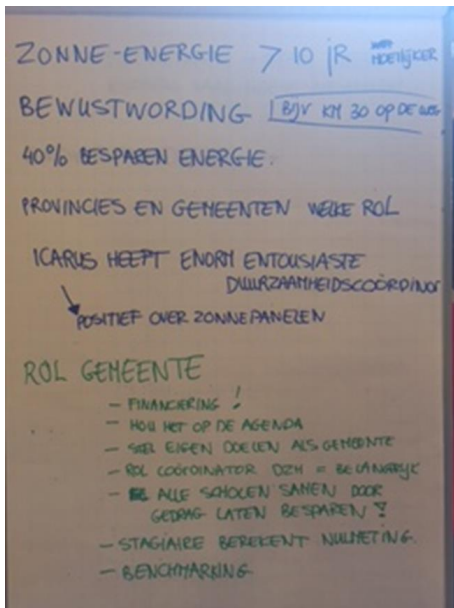
Kinderopvang

- Les Petits
- Op Stoom
- Kindergarde

- 10 basisscholen waarvan twee zogenaamde 'eenpitters';

- Veel 'oude' panden en één monumentaal pand.

**Resultaat**



**Hoe pakken we dit op?**

Zie hoofdstuk 3.3 Maatschappelijke organisaties.

## Bijlage 5 Aanpak Heemstede energieneutraal

### Aanpak

Vanwege praktische overwegingen worden de te nemen klimaatmaatregelen weergegeven in energie-maatregelen (beter meetbaar). Hierbij is 1 kwh = 0,5 kg CO<sub>2</sub> en 1 m<sup>3</sup> aardgas is ongeveer 1,8 kg CO<sub>2</sub> (CO<sub>2</sub> is het broeikasgas die voornamelijk wordt uitgestoten door de gemeentelijke organisatie). Bij de monitoring en verslaglegging zullen de resultaten in energie- en in CO<sub>2</sub> eenheden worden weergegeven. Hierna zijn het elektriciteits- en gasverbruik van gemeentelijke gebouwen over 2015 weergegeven. Voor het bepalen van de aanpak om tot een klimaatneutrale organisatie te komen is eerst vastgesteld welke onderdelen van de organisatie energie verbruiken. Dit zijn:

- Gebouwen
- Installaties (OVL, VRI, pompgemalen)
- Vervoer personeel (woon-werk, werk-werk)



Bij de aanpak is inhoudelijk gezien de Trias energetica leidend. Het energieverbruik van de gemeentelijke organisatie wordt zoveel mogelijk beperkt. Het restant van het energieverbruik zal worden opgewekt met duurzame energiebronnen zoals zonne-energie, warmte koude opslag, windenergie (mits het provinciaal windmolenbeleid in de periode tot 2030 hierop wordt aangepast), groengas en gebruik van restwarmte (bv. Riothermie).

### Stappenplan

1. Nulsituatie energieverbruik van de gemeentelijke organisatie bepalen.
  - Bij de gemeentelijke gebouwen worden energieonderzoeken uitgevoerd waarin het huidige energieverbruik wordt vastgelegd en energiebesparende maatregelen in beeld worden gebracht;
  - Het verbruik van de OVL (inclusief de Verkeerslichteninstallaties (VRI)) is al vastgelegd via de monitoringstool van Rijkswaterstaat. Het verbruik in 2014 bedroeg 929,365 kWh (= 3345714 Mega Joule). Voor de OVL wordt 20% in 2020 en 50% energiebesparing in 2030 het uitgangspunt in het op te stellen OVL beleidsplan in 2017. Hierbij wordt rekening gehouden met de te verwachten innoverende technieken;
  - Vervoer: nulsituatie woon-werkverkeer vast leggen (aantal medewerkers per fiets en/of OV) middels enquête.
  - Nulsituatie restafval gemeentelijke organisatie onderzoeken vastleggen.
2. Maatregelen bedenken en prioriteren aan de hand van de volgende criteria:
  - grote energieverbruikende gebouwen en installaties eerst aanpakken
  - natuurlijke momenten benutten
  - maatregelen met tvt < vijf jaar direct doorvoeren
3. Start met uitvoeren: in 2016 pilot 1 gemeentelijk gebouw, de bibliotheek
4. Restant verbruik opwekken met duurzame energiebronnen
5. Monitoren

### Projectenlijst tot 2020

- Energieonderzoeken gebouwen uitvoeren en maatregelen nemen volgens de bovengenoemde criteria. Renovatie bibliotheek naar label A;
- Beleidsplan OVL in 2017 opstellen met uitgangspunt 20% energiebesparing in 2020 en 50% in 2030;
- Vervanging benzine- en dieselauto's door auto's op groengas of electra;
- Enquête woon-werkverkeer uitvoeren en vervolgens passende maatregelen nemen in het kader van de geplande harmonisatie van het woon-werkverkeer met gemeente Bloemendaal;
- Voorzieningen aanbrengen voor het scheiden van afval en afvalscheidingscampagne voeren.

#### 2020-2025

- Verdere energiebesparende maatregelen gebouwen treffen uit de energieonderzoeken;
- Voortzetten verduurzamen OVL conform nieuw beleidsplan OVL 2020 en onderzoek toepassing (grootschalige) energiebronnen;
- Mogelijkheden verdere afvalscheiding onderzoeken en maatregelen implementeren.

#### 2025-2030

- Resterende energiebesparende maatregelen gebouwen en OVL treffen;
- Restant energieverbruik opwekken met duurzame energiebronnen;
- Laatste fractie restafval scheiden.

#### Elektriciteitsverbruik 2015

Gebouw	Verbruik 2015 kWh	Verbruik in Mega Joule (MJ)	Kosten Jaarlijks kWh
Raadhuis	450245	1620882	€ 44.522
Gemeentewerf	52918	190505	€ 8.763
Bibliotheek	50324	181166	€ 8.529
Brandweerkazerne	-	-	-
Kinderboerderij	24772	89179	€ 4.464
Schaftloods	1776	6394	€ 373
School Overboslaan	24919	89708	€ 4.487
Muziekschool Bosboom T.	9963	35867	€ 2.092
Gymzaal v.d. Waalslaan	3888	13997	€ 816
Gymzaal Offenbachlaan	13513	48647	€ 2.662
Begraafplaats Aula + Kantoor	8726	31414	€ 1.832
<b>Totaal</b>	<b>641044</b>	<b>2307758</b>	<b>€ 78.541</b>

#### Gasverbruik 2015

Gebouw	Verbruik 2015 m <sup>3</sup>	Verbruik in Mega Joule (MJ)	Verbruik in Mega Joule (MJ)
Raadhuis	31441	1105780	€ 19.493
Gemeentewerf	11709	411806	€ 7.260
Bibliotheek	20046	705018	€ 12.429
Brandweerkazerne	-	-	-
Kinderboerderij	4931	173423	€ 3.057
Schaftloods	1643	57784	€ 1.019
School Overboslaan	23952	842392	€ 14.850
Muziekschool Bosboom T.	14856	522486	€ 9.211
Gymzaal v.d. Waalslaan	8928	313998	€ 5.535
Gymzaal Offenbachlaan	14016	492943	€ 8.690
Begraafplaats Aula + Kantoor	8688	305557	€ 5.387
<b>Totaal</b>	<b>140210</b>	<b>4931186</b>	<b>€ 86.930</b>

#### Opwek duurzame energie 2015

Gebouw	PV installatie Opwekking	
Raadhuis		
Gemeentewerf		
<b>Totaal</b>	<b>74000 kWh</b>	<b>266400 MJ</b>
Alternatieve energie		%
Nota duurzaamheid 2020		14%
Elektra		12% van stroomverbruik gebouwen
Gas		0%
<b>Totaal</b>		<b>4% van totaal energieverbruik gebouwen</b>

*Brandstofverbruik benzine- en dieselveertuigen en machines 2015*

Voertuigen en machines	Verbruik 2015 L *	Verbruik in Mega Joule (MJ)	Kosten
<b>Benzineauto's</b>	5105	173570	€ 7.709
<b>Dieselauto's</b>	1456	58240	€ 1.733
<b>Benzinescooter</b>	111	3774	€ 167.96
<b>Benzinemachines</b>	488	16592	€ 738
<b>Dieselmachines</b>	1599	63960	€ 1.903
<b>Totaal</b>	<b>8759</b>	<b>316136</b>	<b>€ 12.251</b>

*NB. 1 liter benzine respectievelijk diesel komt overeen met 2,39 kg CO<sub>2</sub> en 2,67 kg CO<sub>2</sub>*

*Aanpak verduurzamen gemeentelijk vastgoed*

Hieronder is specifiek voor het verduurzamen van gemeentelijke gebouwen een mogelijke aanpak weergegeven. In de aanpak is Onderwijs nog als speler genoemd. Met ingang van 1 januari 2015 is de gemeentelijk zorgplicht voor onderhoud en aanpassing van schoolgebouwen vervallen. Vanaf deze datum ontvangen de schoolbesturen de hiervoor benodigde vergoeding rechtstreeks van de minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap. Hiermee zijn de schoolbesturen zelf verantwoordelijk voor het verduurzamen van hun schoolgebouwen.

De gemeente heeft in het kader van de optimalisatie van het gemeentelijk vastgoed een overzicht van gebouwen die verkocht, verhuurd of behouden blijven. De vertaling hiervan in de meerjarenbegroting is gerealiseerd. De fase van de ontwikkeling van de strategie kan als afgerond beschouwd worden. Hiermee is de fase van inventarisatie van het gemeentelijk vastgoed aangebroken waarin de benodigde duurzame investeringen in beeld worden gebracht voor huur/verkoop en voor investeringen bij behoud en beheer van gebouwen.

\* ) Aantal liters bepaald op basis van de kosten en uitgaande van het huidig gemiddelde prijspeil benzine (€1,51/l) en diesel (1,19)

Speelveld-verduurzamen gemeentelijk vastgoed

**Aanpak vergroenen gemeentelijk vastgoed**

<b>Spelers</b>	Afdelingen: Huisvesting, Financien, Inkoop, Onderwijs Externe partners: huurders, financiers/beleggers		
<b>Ontwikkelen strategie</b>	Welk vastgoed behouden/verkoop/verhuren? Vertaling generieke ambities naar die van gemeentelijk vastgoed Planning maken en PVA Vertaling plan naar Meerjarenbegroting		
<b>Inventarisatie gem. vastgoed</b>	Af te stoten	Welke investeringen nodig voor verkoop/huur	
	Wijzigen bestemming	Welke duurzame investeringen nodig?	
	Behouden en beheer	Welke duurzame investeringen nodig?	
<b>Inventarisatie</b>	Bouwkundig	Binnenklimaat Isolatie Groen dak	Fysieke maatregelen / Investeringen / Erkende maatregelen
	Installatietechnisch	Gas Elektriciteit Ventilatie	
	Energievoorziening	PV WKO	
	Gedrag/gebruik	Energiecoördinator Monitor	Overige maatregelen/ erkende maatregelen
<b>Uitvoering</b>	Maatregelen vertalen naar investeringen	Erkende maatregelen, BC Onderscheid in korte en lange termijn	
	Financieringswijze kiezen	Partners zoeken, draagvlak versterken Contracten verdeling kosten	
	Maatregelen verwerken in Meerjarenraming en begroting	Maatregelen inventariseren	
	Bestek maken en aanbesteden	Uitvoeren maatregelen	
<b>Nazorg</b>	Contracten Blijvende aandacht voor verdere maatregelen Monitoring installaties en energiegebruik Acteren op de resultaten van de monitoring		